

LUONNONTUOTTEIDEN KERUUN, VILJELYN JA JATKOJALOSTUKSEN KEHITYSTARPEET LAPISSA

Tanja Kunnari

Opinnäytetyö
Maaseutuelinkeinojen koulutusohjelma
Agrologi (AMK)

2014

LAPIN AMMATTIKORKEAKOULU
TEOLLISUUS- JA LUONNONVARA-ALA
Maaseutuelinkeinojen koulutusohjelma

Opinnäytetyö

LUONNONTUOTTEIDEN KERUUN, VILJELYN JA JATKOJALOSTUKSEN KEHITYSTARPEET LAPISSA

Tanja Kunnari

2014

Toimeksiantaja POLUT-hanke

Ohjaajat Jonna Kokko ja Hilikka Jankkila

Hyväksytty _____ 2014 _____

Työ on saatavilla verkosta.

Tekniikka- ja luonnonvara-ala
Maaseutuelinkeinojen koulutusohjelma

Tekijä	Tanja Kunnari	Vuosi	2014
Toimeksiantaja	POLUT-hanke		
Työn nimi	Luonnontuotteiden keruun, viljelyn ja jatkojalostuksen kehitystarpeet Lapissa		
Sivu- ja liitemäärä	38+1		

Opinnäytetyön aiheena on luonnontuotteiden keruun, viljelyn sekä jatkojalostuksen kehitystarpeet Lapissa. Toimeksiantajana työlleni oli Pohjoisten luonnonraaka-aineiden tuotannon kehitys POLUT-hanke. Tarkoituksena oli selvittää mitä tai millaista kehitystä tarvittaisiin laaja-alaisempaan luonnontuotteiden talteenottoon ja jatkojalostukseen Lapissa.

Tutkimuksen pohjana oli postitse lähetetty kyselylomake, jossa kyseltiin tarkemmin vastaajan taustaa sekä sitä, mistä tuotteista ja mistä syistä vastaajat olivat kiinnostuneet luonnontuotteista. Tutkimuksen tueksi haastateltiin kolme luonnontuotteiden viljelystä tai jatkojalostuksesta kiinnostunutta henkilöä.

Lomakkeita lähetettiin 48 henkilölle elokuussa 2013. Vastauksia saatiin 25 kappaletta. Lomake lähetettiin lappilaisille henkilöille, jotka olivat ilmaisseet kiinnostusta luonnontuotteiden keruuseen, viljelyyn tai jatkojalostukseen. Vastaajien ikä- ja koulutusjakauma oli laaja.

Tutkimuksesta saatiin selville, että vastaajien mielestä keruu ei ole kaupallisessa mielessä kiinnostavaa maksettavan korvauksen pienuuden takia. Viljelystä ollaan kiinnostuneita, mutta uskallus toiminnan kaupalliseen aloittamiseen ei riitä. Tutkimuksesta selvisi, että tukea tarvitaan liiketoiminnan eri osaluilla sekä henkilökohtaista neuvontaa tarvitaan.

Avainsanat luonnontuote, luonnontuoteala, keruu, viljely,
jatkojalostus

School of Industry and Natural Resources
Rural Industries

Author	Tanja Kunnari	Year	2014
Commissioned by	POLUT-project		
Subject of thesis	Non-wood productions collection, cultivation and up-grading of the development method of Lapland		
Number of pages	38+1		

The subject of the thesis is of non-wood forests products collection, cultivation and processing of the development needs of Lapland. The commissioned of work was Nordic nature of the raw material production development. The aim was to find out what or what kind of progress is need for bigger the raw materials from nature recovery and upgraded products in Lapland.

The research was based on a questionnaire sent by mail. Including detailed questions the about respondent background, as well as the products and the reasons why them were interested in using natural products. The research interviewed three people who were interested in non-wood products for gathering, cultivation or for upgrading productions.

Questionnaires were sent to 48 people in August 2013. 25 responses were received. The form was sent to people of Lapland who had expressed an interest in natural products collection, cultivation, or for upgrading production. The age group and education of distribution was wide.

The research revealed that the gathering of non-wood forest products is not commercially interesting. Respondents felt that the size of a commission is too small. Cultivating are interested, but the courage to start commercial operations are missing. The research showed that support in different business areas, as well as personal counselling was seen.

Key words collection, cultivation, non-wood forest product, non-wood forest product sector, upgrading

SISÄLLYS

KUVIO- JA TAULUKKOLUETTELO	1
ESIPUHE	2
1 JOHDANTO	3
2 LUONNONTUOTEALA LAPISSA	6
2.1 LUONTO- JA YMPÄRISTÖALAN KOULUTUS	6
2.2 TUTKIMUS- JA KEHITYSHANKKEITA	7
2.3 LUONNONTUOTTEIDEN KÄYTTÖTUTKIMUKSIA	8
2.4 LUONNONTUOTTEET MAASEUTUPOLITIIKASSA	9
3 LUONNONTUOTTEIDEN MAHDOLLISUUDET	11
3.1 ELINKEINON MERKITYS	11
3.2 KERUUTUOTANNON HAASTEET	11
3.3 VILJELYN HAASTEET	12
3.4 KUSTANNUKSET	13
3.5 ALKUTUOTANNON LAINSÄÄDÄNTÖ	15
4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	17
4.1 TUTKIMUSMENETELMÄ	17
4.2 KYSYMYKSET	18
5 TUTKIMUKSEN AVAUS	19
5.1 PERUSTIEDOT	19
5.2 KIINNOSTUKSEN JAKAUTUMINEN	21
5.2.1 Kiinnostuksen syyt	21
5.2.2 Keruun kiinnostus	22
5.2.3 Viljelyn kiinnostavuus	23
5.3 AMMATTIMAINEN VILJELY JA TOIMINNAN EDELLYTYKSET	25
5.4 LUONNONTUOTTEIDEN KÄYTTÖ JA JATKOJALOSTUS	27
5.4.1 Oma käyttö ja säilöntä	27
5.4.2 Kiinnostus ammattimaiseen jatkojalostukseen	28
5.5. TIEDONHANKINTA	29
5.6 TULOSTEN TARKASTELU	31
6 JOHTOPÄÄTÖKSET	34
LÄHTEET	37

KUVIO- JA TAULUKKOLUETTELO

Kuvio 1. Viljelyn kustannuslaskelma	14
Kuvio 2. Keruun kustannuslaskelma	14
Taulukko 1. Pienimuotoisen toiminnan myyntirajat	15
Kuvio 3. Koulutus ja ikä henkilöittäin	19
Kuvio 4. Koulutuksen jakautuminen aloittain/vastaus	20
Kuvio 5. Ammattiryhmät vastauksittain	20
Kuvio 6. Kiinnostuksen syyt luonnontuotteisiin	21
Kuvio 7. Keruun ja viljelyn jakautuminen	22
Kuvio 8. Kiinnostavuus ammattiryhmittäin	24
Kuvio 9. Keruun kiinnostuksen jakautuminen tuotteisiin	23
Taulukko 2. Viljelykiinnostus kasvikohtaisesti	24
Kuvio 10. Toiminnan edellytyksiä peltotilanteeseen verraten.....	26
Kuvio 11. Muita toiminnan edellytyksiä liiketoimintaan verraten.....	27
Kuvio 12. Oman käytön kohteet	28
Kuvio 13. Kiinnostus jalostustoimintaan tuotteittain	29
Kuvio 14. Käytetyt tiedonhakukanavat.....	30
Kuvio 15. Mieluisin tiedonsaanti kanava	30
Kuvio 16. Lisätiedon tai tuen tarpeet	31
Kuvio 17. Pyramidit nykytilanteesta ja tulevaisuudesta.....	33

ESIPUHE

Kun minulle tarjottiin mahdollisuutta tehdä tämän laatuinen tutkimus, en epäroinyt hetkeäkään, koska luonnontuotteet ovat kiinnostaneet minua aikaisemmin. Kiinnostus on vain lisääntynyt opintojen edetessä lisätietoa saadesani. Jo varhaislapsuudesta saakka luonnontuotteet ja niiden käyttö ovat mieltäni vaivanneet. Lapsen kielellä se tarkoitti ötökköjen pois-pitoa kasvi-maalta ja ihmisen parantamista. Nykytiedoillani samat asiat sanottaisiin, että kasvintuhoojien torjumista luonnonmukaisessa kasvinviljelyssä sekä terveys- ja hyvinvointivaikutukset.

Luonnollisesti olen näitä asioita lapsena tutkinut. Omissa tutkimuksissani selvisi, että kehäkukka on nätimpi kuin samettiruusu ja molemmat ovat tahmais-ia ja eivät oikeastaan edes tuoksuneet hyvältä. Ratamonlehden sisällä on kovia ja pitkiä suon-ia ja ne eivät ime verta, vaikka näin väitettiin. Veljeni kanssa tutustuimme nokkosen kuituominaisuuksiin. Tosin opin myös niiden tunnistamisen eri kasvunvaiheissa. Vaikkakin tutkimuksissani ei muuta selvinnyt silloin, niin asiat jäivät mieleeni ja myöhemmin olen niihin vastauksen saanut.

Olen miettinyt aikaisemmin vastaavia asioita, mitä tässä tutkimuksessa tuli selvittää. Tämän johdosta oli erittäin mieluinen tehtävä selvittää niihin vastauksia. Onneksi nykyään on olemassa erilaisia keinoja kuin lapsuudessani, eikä mitään ole pakko tehdä yksin. Siksi haluankin kiittää kaikkia jotka ovat minua auttaneet työn valmistumisessa.

Kiitokset minua työssäni avustaneille ja tukeneille:

- Jonna Kokko mahdollisuudesta tehdä tämä työ ja kaikesta avusta työn alussa ja hänen yhteystietoverkostostaan
- Vastaajille ajastansa
- Haastateltaville tärkeistä kentän tiedoista
- LapinAMK:n opettajille kärsivällisyydestä ja kaikesta tiedosta mitä tarvitsin tätä tehdessäni, erityisesti Hilkalle ja Tuijalle
- Omalle perheelleni joka on kestänyt minua, vaikka olen käyttänyt heille lupaamaani aikaa kotona tämän tekemiseen

1 JOHDANTO

Luonnontuotealalla on tapahtunut suuria muutoksia viimeisten vuosikymmenten aikana. On huomattavissa ihmisten kiinnostuksen lisääntyminen alaa kohtaa. Erilaisiin ruokakulttuureihin tutustuminen on osaltaan vaikuttanut kiinnostukseen kotimaisten yrttien käyttömahdollisuuksista. Tutkimukset luonnontuotteiden terveys- ja hyvinvointivaikutuksista ovat lisänneet mielenkiintoa erilaisia tuotteita kohtaan. Kuluttajat ovat kiinnostuneita tuotteiden alkuperästä ja tuotantotavasta.

POLUT-hanke järjesti huhtikuussa 2012 kaksi päivää kestävästä Luonnonyrtilien viljelypäivätapahtuman Metsäruusun toimipisteessä. Tilaisuudessa oli paljon osanottajia, jotka olivat kiinnostuneet luonnontuotteiden viljelystä. Tilaisuudessa pyydettiin yhteistietoja viljelystä ja hankkeen toiminnasta kiinnostuneilta henkilöiltä. Vastauksia saatiin runsaasti. Tilaisuuden jälkeen hankkeen henkilöillä oli tunnelma, että nyt on päästy hyvään alkuun viljelyn kiinnostavuudesta.

Hanke oli viljellyt luonnontuotteita kasvihuoneessa ja jakanut niistä saatuja taimia halukkaille. Hankkeella oli ollut käsitys, että taimet ovat menossa ammattimaisen viljelytoiminnan harjoittamiseen. Viljelypäivien jälkeen kesää kohti mentäessä toiminnasta ja viljelystä kiinnostuneista henkilöistä ei kuulunut mitään, eikä heitä tavoitettu. Yhteydenottojen vähäisyyden takia kasvoi huoli viljelijöistä ja hankkeen tavoitteista. Hankkeen tavoitteena on ollut saada kattava luonnontuotteiden talteenottoverkosto, johon kuuluu myös viljelytoiminta. Mietittiin, onko vuosien työ hankkeissa menossa hukkaan.

Vuoden 2013 keväällä POLUT-hanke antoi Rovaniemen ammattikorkeakoululle toimeksiannon. Pääteemana oli, että miksi kiinnostus luonnontuotteiden viljelyyn ja keruuseen oli hiipunut. Samalla haluttiin selvittää, mitä tietoa ja tukea vielä tarvittaisiin toimivaan luonnontuotteiden viljely- ja talteenottoverkon saamiseksi Lappiin. Tutkimuksen tavoitteiksi asetettiin kartoittaa pohjoisten luonnontuotteiden tuotannon kehittämisen tarpeita. Lisäksi oli tarkoitus tehdä pieni profilointi luonnontuotteiden talteenotosta kiinnostuneista henkilöistä. Minä päätin tehdä tästä aiheesta ja tutkimuksesta opinnäytetyöni.

Vuonna 1997 on tehty laaja kysely luonnonyrttien ja mausteyrttien käytöstä Suomessa (Österman 2008, 2). Kyselyssä ei ole yksilöity Lapin läänin vastauksia erikseen, eikä tutkimuksesta voi niitä eritellä. Koillismaan matkailu- ja luonnontuotealan esiselvityshanke on tehnyt tutkimuksen tuottajien ja jalostajien näkemyksestä lähiruuan tuotannosta ja luonnontuotealan kehittämismahdollisuuksista. Tutkimuksessa on ollut mukana Kuusamo, Taivalkoski ja Posio. Tutkimuksen perusteella yrttien ja maustekasvien viljely kiinnostaa 11 yritystä. Kyselylomakkeeseen vastasi tuottajaa/jalostajaa. (Määttä 2012, 11).

Luonnontuotteiden käytössä, viljelyssä ja keruussa on tapahtunut isoja muutoksia kuluneina vuosina. Nyt oli aiheellista tehdä täsmällisempi kysely Lapin läänin luonnontuotteista kiinnostuneille. Kysely päätettiin rajata vain Lapissa asuville henkilöille.

Aloitin opinnäytetyön tekemisen keväällä 2013 keräämällä aineistoa teoriaosuuteen. Keväällä yritimme saada tiedotetta lehtiin; Lapin Kansaan ja Pohjolan Sanomaan. Tiedotteen tarkoitus oli saada kiinnostuneita ottamaan henkilökohtaisesti yhteyttä minuun, jotta voisin lähettää heille kyselylomakkeen. Lehdistö ei suostunut julkaisemaan tiedotetta veloituksetta, joten siitä päätettiin luopua. Paikallislehti Lappilainen lupasi julkaista, jos saa samalla tehdä minusta haastattelun lehteensä. Artikkelin ilmestyi Lappilainen lehdessä 19. kesäkuuta 2013. Yhteydenottoja ei tullut lainkaan artikkelin avulla.

Loppukesän hahmottelin kyselylomakkeen runkoa ja kysymyksiä yhdessä POLUT-hankkeen projektipäällikkö Jonna Kokon kanssa. Samalla päätettiin tehdä kyselyyn toinen osa, mielipidekysely viljelypäivillä olleille. Lomake päätettiin lähettää yhteystietonsa POLUT-hankkeelle antaneille ja henkilöille, joiden tiedettiin olevan kiinnostuneita luonnontuotteista. Yhteystietoja olimme saaneet 48 henkilöltä.

Kyselylomake lähetettiin elokuun 22. päivä. Muistutusviesti lähetettiin 9. syyskuuta. Vastausaikaa oli 17. syyskuuta asti. Vastauksia saatiin takaisin 25 kappaletta. Syystalven aikana analysoin vastauksia. Tulosten esianalysoinnin jälkeen haastattelin valitsemiani kolmea henkilöä loka-marraskuussa. Tarkoitukseni oli saada heiltä syventävää tietoa tutkimuksen taustaksi. Mielipide-

kyselyyn saatiin vain kymmenen vaillinaista vastausta. Niistä on tuotettu erillinen raportti toimeksiantajalle, eikä niitä käsitellä tässä työssä.

Kyselyssä avattiin luonnontuotteet sanan käsitystä. Luonnontuotteisiin kuuluvat metsien marjojen, sienten ja yrttien lisäksi erikoisluonnontuotteet kuten terva, mahla, pihka, pettu, tuohi, havut, oksat, pajut, sammal, kaislat, jäkälät sekä hoito- ja kylpyturve. Vastaaajat olivat luokitelleet luonnonkasvit useissa vastauksissa yrteiksi, joten käytän sitä termiä tarkoituksen mukaisissa kohdissa tutkimustuloksissa.

Teoriaosuuden eli viitekehyksen olen jakanut kahteen päälukuun. Ensimmäisessä luvussa käsittelen luonnontuotealaa Lapissa koulutuksen, tutkimus- ja kehittämishankkeiden, sekä käyttötutkimusten näkökulmasta. Osuudessa käsittelen myös suppeasti maaseutupolitiikkaa sekä tulevaisuuden skenaarioita. Toisessa pääluvussa käsittelen luonnontuotealan elinkeinon merkitystä Lapissa. Käyn läpi keruutuotannon ja viljelyn kustannuksia haasteineen sekä alkutoiminnan lainsäädäntöä.

2 LUONNONTUOTEALA LAPISSA

2.1 Luonto- ja ympäristöalan koulutus

Luonnontuotealan parissa työskenteleviltä vaaditaan monipuolista osaamista alan kasvaessa koko ajan. Tärkeällä sijalla ovat perinteiset luonnon raaka-aineet. Kasvavina aloina ovat matkailuyritykset ja ohjelmapalveluiden suunnittelu, ihmisten ja lemmikki- ja tuotantoeläinten hyvinvointituotteiden valmistus ja markkinointi. Raaka-aineiden viljely, käsityö- ja koristemateriaalin keruu sekä luonnontuotteisiin pohjautuvat hyvinvointipalvelut ovat kasvavia luonnontuotteiden aloja. Luonnontuotteiden liittäminen matkailu- ja hyvinvointipalveluihin tarjoaa myös yritystoiminnalle mahdollisuuksia. (Opetushallitus 2013, 55).

Luonnontuotealan järjestelmällinen koulutus Suomessa on aloitettu 1960-luvulla (Suomen luontoyrittäjyysverkosto 2014). Tällä hetkellä Suomessa ammatillista koulutusta on tarjolla 37 oppilaitoksessa luonto- ja ympäristöalalle. Lapissa koulutusta saa kolmelta paikkakunnalta; Rovaniemi, Kemijärvi ja Inari. Tutkintoja on kolme tasoa; perustutkinto, ammatillinen tutkinto ja erikoisammattitutkinto. Ennen jatko-opintoja tulee suorittaa perustutkinto. (Luonto- ja ympäristöopetus 2014.)

Perustutkintoja ovat luonnonvaratuottaja, luonto-ohjaaja, luonto- ja ympäristöneuvoja, poronhoitaja ja ympäristöhoitaja. Ammatillisia tutkintoja ovat erä- ja luonto-opas, luonnontuoteala, porotalous, vesihuoltoala ja ympäristöhuolto. Erikoisammattitutkinto voi olla luonnontuotealalta, luontokartoittaja tai riistamestari. (Luonto- ja ympäristöopetus 2014).

Luonto- ja ympäristöalan perustutkinnoista luonnonvaratuottaja on osaamisaloista lähimpänä luonnontuotealaa. Erä- ja luonto-oppaan tutkinnossa on myös paljon luonnonvara-alan opintoja. Luonnonvaratuottaja hallitsee luonnontuotealan perustaidot. Hän viljelee luonnonkasveja tuotantoonsa tai kerää luonnosta tarvitsemansa materiaalin kestävän kehityksen periaatteella. Toimialaan kuuluu sienten, luonnonmarjojen ja yrttien kotitalouskäyttö sekä niiden kaupallinen jatkojalostus ja keruutoiminta. (Luonto- ja ympäristöopetus 2014).

Luonnontuotealan ammattitutkinnon suorittaja tuntee kaupallisesti merkittävät sienet, marjat ja kasvit. Hän osaa valmistaa puoli- ja täyssäilykkeitä luonnon raaka-aineista. Hän taitaa myös niiden oikean pakkaustavan ja säilyvyysajan. Tutkinnon lisäksi hän saa keruutuoteneuvojan pätevyyden. (Luonto- ja ympäristöopetus 2014).

Erikoisammattitutkinto luonnonvara-alalta antaa keruutuotetarkastajan pätevyyden. Aikaisemmalta nimikkeeltään koulutus on ollut keruutuotetarkastajan erikoistumistutkinto. Hän hallitsee alansa vaativimmat työtehtävät. Keruutuotteiden käyttötapojen ja ominaisuuksien lisäksi hän hallitsee erikoisluonnontuotteiden käytön, kuten mahlanjuoksuttamisen ja tervanpolton. Hän saa antaa koulutusta keruutuoteneuvojille. (Luonto- ja ympäristöopetus 2014).

2.2 Tutkimus- ja kehityshankkeita

Hankkeita joiden tavoitteena on ollut Lapin yrttien ja marjojen parempi tunnettavuus ja saatavuuden varmistaminen on ollut useita. Varhaisimpina Kittilässä on toteutettu Opetushallituksen rahoittamana 1988 – 1990 yrttien viljely Lapissa-kokeiluprojekti. Sen jälkeen on ollut useita eri hankkeita, joissa on tutkittu niin marjojen kuin erikoisluonnontuotteiden viljelyä ja niiden sisältämiä aromiaineita. Kehitys- ja markkinointihankkeita, sekä verkostotoimintakoulutustakin on ollut. Kaikista näistä on ollut hyötyä Lapin luonnontuotteiden tunnettavuudessa ja arvokkaan tutkimustiedon saamisessa. (Mäkitalo 2013.)

Luonnontuotteiden tutkimusta on ollut jo Lapissa jo pitkään. Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskuksen (MTT) Lapin tutkimuskeskuksessa Rovaniemen Apukassa 1996 – 1999 on tutkittu luonnonkasvien viljelyominaisuuksia sekä siemensadon määrää ja laatua. Tutkimuksessa ilmeni, että Lapissa voidaan tuottaa hyvää siementä pohjoisen olon kestävästä lajikkeista. Siemenviljelmät kannattaa perustaa esikasvatetuista taimista. Siemenen saanti saadaan näin turvattua paremmin jo istutusta seuraavana kesänä ja kasvit ovat parhaassa tuotantoiässä 2 – 3 vuodessa. (Nissinen – Heinonen 2001, 36.)

POLUT-hanke on viljellyt kasvihuoneessa luonnontuotteita ja jakanut niistä saatuja taimia halukkaille. Hankkeen toiminta on ollut maksutonta yritystoiminnan aloittamiseen tai jo olemassa olevan toiminnan kehittämiseen. Tuottajien toimintaan hanke on tarjonnut uusia mahdollisuuksia, tukea toiminnan

kehittämiseen sekä tutkimustietoa yhdessä laajan yhteistyöverkoston kanssa. Jalostajille hanke on luvannut tarjota uusia tuottajia luonnonraaka-aineille, sekä uusia raaka-aineita olemassa olevaan toimintaan. Lisäksi hankkeen muu toiminta ja yhteistyöverkosto ovat olleet käytettävissä. (Lapin ammat-
tiopisto 2014b.)

2.3 Luonnontuotteiden käyttötutkimuksia

Vuonna 1997 tehty tutkimus luonnonyrttien käyttötottumuksista selvitti, että joka viides suomalainen oli kerännyt luonnonyrttejä. Rajoittaviksi tekijöiksi ilmenivät tottumattomuus käyttöön ja huono luonnonyrttien tuntemus. Yleisimpiä kerättävistä tuotteista olivat nokkonen ja mustaherukan lehti. Melko yleisiä olivat koivun ja vadelman lehdet sekä katajanmarjat. Tutkimuksessa huomattiin myös, että yli puolet luonnonyrttejä käyttävistä söivät myös luonnonmarjoja. (Österman 2008, 123.)

MTT ja Suomalaisen ruokakulttuurin edistämissäätiö (ELO) ovat tehneet kulluttajatutkimuksen villiruoasta kesällä 2013. Määriteltäessä villiruoka suomalaisessa luonnossa vapaana kasvaneiksi kasvi- ja eläinkunnan tuotteiksi, niin lähes 70 prosenttia suomalaisista kertoo kokevansa villiruoan erittäin tai melko mieluiseksi. Lähi-, luomu- ja villiruoan mieluisuus on samaa luokkaa. Kaikki nämä ruokatyypit puhuttelevat nyt suomalaisia. Kyselyssä ilmeni myös, että käytetyin villiruoka on marjat. Suomalaisista lähes 60 prosenttia kertoo käyttävänsä metsästä poimittuja marjoja säännöllisesti, ja lisäksi melkein 40 prosenttia joskus. Seuraavaksi käytetyimpiä ovat sienet, kalat ja kasvit, joita noin kolmannes suomalaisista käyttää säännöllisesti. (ELO-säätiö 2013.)

Tutkimuksen kiinnostavin asia on, että huolimatta runsaasta käytöstä villiruoan osuutta ruokavaliossa haluttaisiin lisätä. Yli joka kolmas haluaisi käyttää enemmän suomalaisesta luonnosta kerättyjä marjoja, riistaa, kaloja, luonnonvaraisia kasveja ja sieniä. Marjat ovat joka suhteessa suosituimmat. Lähes 60 prosenttia suomalaisista haluaisi lisätä niiden käyttöä. (ELO-säätiö 2013.)

Tänään ollaan siinä vaiheessa, että luonnontuotteista puhutaan jo laajemman kansan keskuudessa. Niistä on alkanut kehittyä megatrendejä. Ihmisten kiin-

nostus on lisääntynyt terveysvaikutteisiin elintarvikkeisiin ja puhtauden sekä luonnon arvostus on noussut. ELO-säätiö on määritellyt villiruuan käsitteeksi, jossa villiruoaalla tarkoitetaan luonnosta saatua, luonnollisesti kasvanutta ruokaa. Suomalaista villiruokaa ovat muun muassa villiyrtilt ja -vihannekset, marjat, sienet, kala ja riista. (ELO-säätiö 2013.)

2.4 Luonnontuotteet maaseutupolitiikassa

Tulevaisuuden skenaarioissa, joka perustuu vuonna 2010 päättyneeseen tutkimukseen Maatalouspoliittisen toimintaympäristön ennakointihanke (MAPTEN), ennakkoinnin yksi peruslähtökohta on, että tulevaisuus ei ole ennakoitavissa. MTT:n taloustutkimusyksikönjohtaja Rikkosen mukaan voimme vain miettiä sitä, että mitä todennäköisesti, mahdollisesti tai toivottavasti tulee tapahtumaan ja päättää oman tulevaisuuden suunnan vaihtoehtojen joukosta. (Rikkonen 2011, 5).

MAPTEN-hankkeen lähtökohtina muutostekijöiden vaihteluihin ovat olleet esimerkiksi ilmaston muutoksien tuomat epävakaaat sääolosuhteet ja Aasian elintason sekä lihankulutuksen nousu. EU:n maatalouspolitiikan vaikutus kilpailuun ja rakennemuutokseen on myös otettu huomioon skenaariota pohdittaessa. Tavoitteena hankkeella on ollut ennakoida globaalilla tasolla muutoksia, joilla on selviä vaikutuksia Suomen elintarvike- ja maatalouden kehitykseen. (Rikkonen 2011, 9.)

Erilaisia skenaarioita on tehty viisi erilaisilla lähtökohdilla. Skenaario 5 on vaihtoehto, että nykyinen kehitys jatkuu nykyiseen suuntaan. Rakennekehitys jatkuisi ja ilmastonmuutos Suomessa olisi vielä vähäistä. Ympäristövaatimukset lisääntyisivät ja toiminnan eettisyys korostuisi. Markkinaehtoinen liiketoiminta kasvaisi ja tuotteiden hintavaihtelut jatkuisivat. Vuonna 2030 olisi huomattavasti vähemmän maatiloja ja monialainen maaseutuyrittäminen lisääntyisi. (Rikkonen 2011, 16.)

Lapin maaseutuohjelma 2020 on laadittu kaikkien lappilaisten maaseudun kehittäjien työvälineeksi. Ohjelma sisältää esityksiä sekä Maaseuturahaston että rakennerahastojen varoilla, kuin edunvalvonnalla ja talkootyöllä toteutettavista toimenpiteistä. Toimenpide-esitys numero 19 on vahvistaa luonnon-

tuotealan pohjoista osaamista ja luoda uusia elinkeinomahdollisuuksia. Sisälöltään esitys on seuraavanlainen:

”Toimitaan verkottajina ja tiedon välittäjinä luonnontuotteita tuottavien, tuotekehittävien, jalostavien, markkinoivien ja luonnontuotepohjaisia palveluita kehittävien yritysten kanssa alan kasvupotentiaalin todentamiseksi ja moninkertaistamiseksi. Lapin puhtaita luonnonvaroja ovat puhdas makea vesi, marjat, sienet ja yrttikasvit, joiden merkitys tulee kasvamaan tulevaisuudessa. Luodaan Lappi-brändillä lisäarvoa luonnontuotteisiin ja luonnontuotepohjaisiin palveluihin sekä niistä luotuihin tuoteperheisiin.” (Lapin liitto 2013b, 11–12, 35.)

Perinteinen maatalouselinkeino on vahvassa muutoksessa. Maanviljelijöistä suurin osa katsoivat, että heitä paremmin kuvaava nimike on maatalousyrittäjä. Monialainen maaseutuyrittäjyys tiloilla on yleistynyt ja tulevaisuudessa se on vieläkin yleisempää. Työssäkäynti tilan ulkopuolella lisääntyy. (MTK 2012, 27.)

Lapin maaseudun kehittämisen tavoitteena Euroopan unionin ohjelmakaudella 2014 – 2020 on, että Lapin maaseutu on vuonna 2020 paras paikka asua, elää ja saada toimeentulo kymmenistä elämänvoimaa ja tulovirtaa antavista lähteistä. Tavoitetilasta johdetut Lapin maaseudun kehittämisen painopisteet tulevalla ohjelmakaudella ovat hyvän maaseutuasumisen mahdollistaminen ja monipuolisen maaseutuyrittäjyyden edistäminen. (Lapin liitto 2013b, 7.)

3 LUONNONTUOTTEIDEN MAHDOLLISUUDET

3.1 Elinkeinoon merkitys

Lappiin tulee vuosittain satoja tuhansia matkailijoita vuodenaikojen vaihteluiden, arktisuuden ja hiljaisuuden takia. Myös puhdas luonto ja monipuoliset luonnonvarat houkuttavat heitä. Nämä ominaisuudet antavat myös Lapin elinkeinoelämälle ainutlaatuisen leiman. (Lapin liitto 2013a.) Luonnontuotteiden terveysominaisuudet, kasvu puhtaassa luonnossa ja jokamiehenoikeudet ovat myös matkailun vetovoiman tekijöitä (Arktiset Aromit 2013).

Monet kansainväliset, suomalaisia luonnontuotteita ostavat yritykset tekevät TV- ja nettimainoksensa Suomessa. Luonnontuotteet ovat siten tärkeä voimavara kehitettäessä maaseudulla toimivaa elintarvike- ja matkailuyrittäjyyttä. (Arktiset Aromit 2013.) Luonnontuotealan toimialayhdistys Arktiset Aromit ry perustettiin vuonna 1993. Yhdistys on tullut tunnetuksi ulkomailla ja kotimaassa toteuttamalla luonnontuotealan valtakunnallisia ja alueellisia hankkeita. (Arktiset Aromit 2013.)

3.2 Keruutuotannon haasteet

Lisääntyneen yrttituotannon johdosta raaka-aineen tarvittavuus on lisääntynyt. Keruumenetelmällä voidaan vaarantaa paikallisesti luonnontuotteen lisääntyminen ja näin ollen myös vaarantaa lajin olemassaolo. Unkarissa on joitakin kasveja jouduttu rauhoittamaan kokonaan voimallisen keruun takia. Unkarissa rauhoitettuja kasveja ovat esimerkiksi sianpuolukka, karpalo, lehtovirmajuuri ja puolukka. Keruu luonnosta voi tulla kyseeseen pieniä määriä tavoittellessa. Suurien määrien tavoittelussa ongelmiksi nousevat kasvien dokumentointi ostajalle lainvaatimusten mukaisesti sekä kasvien sisältämien aineiden kemiallinen vaihtelu. Keruussa myös välimatkat aiheuttavat kustannuksia sekä ongelmia sadonkäsittelyssä. (Tuominen–Tuominen–Galambosi 1999, 3.)

Keruutoiminnan ansaintaketju koostuu poimijoista, ostoasemista ja ostavista yrityksistä. Kaikki toimijat tarvitsevat toisiaan eikä pysty toimimaan taloudellisesti yksin. Jotta toiminnasta tulisi kestävää ja kannattavaa tarvitaan toiminnan koneellistamista ja laitekehitystä. Keruu- ja ensikäsittely on erittäin paljon käsityövoittoista sekä yritysten raaka-aineiden tarve vaihtelee vuosittain.

Suurempien raaka-ainetarpeiden määrät tulisi turvata toimivalla yhteistyöllä. Luottamuksen saaminen ostajayritykseen sekä raaka-aineen toimitusmäärässä ja laadussa vaatii sitoutumista. Luottamusta parantaa kaikkien toimijoiden ammattitaito ja raaka-aineen korkealaatu. (Niemi 2012, 13 – 14.)

3.3 Viljelyn haasteet

Kaikki viljelykasvimme ovat peräisin luonnosta. Ennen kuin voidaan puhua viljelykasvista, niin takana on pitkä prosessi. Ensimmäisenä on selvitettävä kasvin olosuhteet luonnossa. Kasvupaikkavaatimukset kuten maaperän kosteus, ravinteet, happamuus ja maalaji tulee olla tarkoin selvillä. Siemenen valinnassa tulee huomioida eri lajien kemialliset koostumukset, jotta saavutetaan parhaimmat jatkokäytön mahdollisuudet. (Tuominen ym. 1999, 3–11)

Maailmalta löytyy useita kaupallisessa levityksessä olevia siemeniä kuten mäkikuisma, kultapiisku, nokkonen ja heinäratamo. (Tuominen ym. 1999, 4.) POLUT-hankkeessa on tuotettu luonnonkasvien siemeniä ja taimia viljelijöiden käyttöön. Niitä on voinut tilata veloitusetta hankkeesta. (Lapin ammatitopisto 2014a.) Jalostetun lisäysmateriaalin käyttö on perusteltua viljelyssä luonnonkantojen eriaikaisen kukkimisen ja siementen eriaikaisen itämisen kannalta. Sadonkorjuussa kaupallisessa tuotannossa tällainen ei ole edullista. (Tuominen ym. 1999, 9.)

Luonnonryttien viljely on luonnonmukaista viljelyä, jossa viljavaa maata ei tarvitse lannoittaa. Viljelyssä huolehditaan maaperästä luontaisin keinoin viljelykierrolla ja lannoituksella. Viljelykierto suunnitellaan tilakohtaisesti luonnonolosuhteiden, viljeltävän kasvin ja maaperän kunnon perusteella. Viljelykierron noudattamiseen vaaditaan, että tilalla ei kasvateta vain yhtä kasvia. Lannoitus hoidetaan ilman kemiallisia valmisteita kompostoimalla, eläinlantaa käyttämällä tai esimerkiksi kivijauheilla, kuten biotiittia kaliumin ja apatiittia fosforin lisäämiseksi. (Tuominen ym. 1999, 5–8.)

Rikkakasvien, kasvitautien ja tuhoeläinten torjunta alkaa jo viljelyaluetta perustettaessa kesannoinnilla. Tuotannon tehokkuudessa olisi hyvä suunnitella, että suurin osa tehtävistä töistä olisi mahdollista tehdä koneilla. Ergonomiset työasennot ja työkalut tulisi pitää mielessä. Pitkävärtiset työkalut ja erilaiset katteet helpottavat rikkakasvien torjunnassa. (Tuominen ym. 1999, 4–8.)

3.4 Kustannukset

Bertalan Galambosi on koonnut ja Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmä julkaisut teoksen jossa tarkastellaan yrittäjien kehitykseen vaikuttavia tekijöitä ja kehittämistyön tuloksia vuosien 1984 – 2004 välillä. Julkaisun pääteema oli kysymys: ”Tuliko yrteistä elinkeino?” Toimijoilta saaduista vastauksista pääosa oli sitä mieltä, että yrteistä on tullut vain sivuelinkeino. Vastauksista vain hieman yli kymmenen prosenttia oli hyvin negatiivisia. Nämä vastaajat työskentelivät syrjäisessä Itä-Suomessa tai maatalousvaltaisella Pohjanmaalla. Vain pitkälle erikoistuneet tai hyvin pienet tilat saavat tulonsa kokonaan yrittäjätoiminnasta. (Galambosi 2006. 59.)

Kustannusten nouseminen keruutuotannossa on suurin syy siirtyä viljelyyn. Viljelyyn kasvit on otettu tavoitteena sadon parempi laatu, kannattavuus ja varmempi sato. Näin kasvista on saatu paremmin ihmistä palveleva tuote. Joskus perusteena on voinut olla lajin harvinaisuus luonnossa laajasti tai paikallisesti. Seuraavat tekijät vaikuttavat kustannusten laskuun viljelyssä:

1. maapinta-alan tehokas käyttö
2. lajipuhdas sato sadonkorjuussa vähemmällä vaivalla
3. tuotannon eri vaiheissa koneiden tehokas käyttö
4. lopputuotteen laadun parempi valvonta
5. laatujärjestelmän valvonta ja toteutus helpompi jokaisessa vaiheessa
6. viljelypaikan ominaisuuksien helppo valvonta
7. luonnon harvinaisten tai uhanalaisten kasvien säästö

(Tuominen ym. 1999, 3.)

Luonnontuotteiden viljelyyn ottamiseen yhtenä suurena syynä on tuottaa raaka-ainetta edullisemmin kuin vastaavasti keruutoiminnalla. Molempien kannattavuutta kannattaa tarkastella laskelmien avulla tapauskohtaisesti. Yleisohjeena laskennalle viljelytoiminnassa voi käyttää kuvio 1. mukaista kaavaa. Keruutoiminnassa voidaan käyttää kuvio 2. mukaista kaavaa.

VILJELYN TUOTTOLASKELMA

Myyntituotot
- Muuttuvat kustannukset

Konetyö
Lisäysaineisto
Lannoitus
Kasvinsuojelu
Sadonkorjuu
Kuivaus ym. sadonkäsittely
Varastointi

= Myyntikate
- Kiinteät kulut

Koneiden ja kaluston poisto
Rakennukset
Maa
Palkat

= Käyttökate
- Verot

Tulovero
Arvonlisävero

= Puhdas tuotto

Kuvio 1. Viljelyn kustannuslaskelma (Tuominen ym. 1999, 21.)

Keruutoiminnassa pääomakustannukset ovat suhteellisen pieniä. Tuotettua yksikköä kohti työn määrä pysyy lähes muuttumattomana, mutta työn määrä on suhteellisen suuri. Viljelytyössä konetyön osuus tuotettua yksikköä kohden pienenee sadonkorjuu alan suurentuessa, sekä koneiden käyttö on tehokkaampaa. (Tuominen ym. 1999, 21.)

KERUU

Myyntituotot
- Muuttuvat kustannukset

Keruumatkat
Keruutyö
Kuivaus tms. Jatkokäsittely
Varastointi

= Myyntikate
- Kiinteät kulut

Koneiden ja kaluston poistot
Rakennukset
Palkat

= Käyttökate
- Verot

Mahdollinen arvonlisävero

= Puhdas tuotto

Kuvio 2. Keruun kustannuslaskelma (Tuominen ym. 1999, 21.)

3.5 Alkutuotannon lainsäädäntö

Luonnontuotteiden keruu luokitellaan alkutuotannoksi. Tuotantoon liittyviä toimintoja ovat käsittelyt, jotka eivät merkittävästi muuta tuotteiden luonnetta esimerkiksi kuljetus, varastointi, pesu ja kauppakunnostus. Kun luonnonvaraisten sienten, marjojen ja yrttien keräilijä itse käsittelee keräilytuotteet, käsittelyjen katsotaan olevan vähäriskistä ja ei-ammattimaista toimintaa, josta ei tarvitse tehdä elintarvikehuoneistoilmoitusta. Tuotteiden kääriminen tai pakkaaminen kuluttajapakkauksiin on alkutuotantoa. Luonnonvaraisten kasvien ja sienten alkutuotannosta ei tarvitse tehdä elintarvikelain (23/2006) 22 §:n mukaan alkutuotantoilmoitusta. (Evira 2013a.)

Maa- ja metsätalousministeriön asetukseen elintarvikkeiden alkutuotannon elintarvikehygieniasta kuuluu alkutuotannon toimija, joka luovuttaa alkutuotannon tuotteita suoraan kuluttajalle tai toimittaa niitä paikalliseen vähittäismyyntiin. Luonnonvaraisten kasvien ja sienten pienimuotoiselta tuotannolta ei vaadita syötävien kasvinosien kasteluveden tutkimuksia eikä omavalvonnan kuvausta. (Finlex 2014.)

Valtioneuvoston asetus (taulukko 1.) eräistä elintarvikeriskeiltään vähäisistä toiminnoista säätelee, paljonko alkutuotantona voi harjoittaa suoraan kuluttajille myyntiä, sekä toimittaa paikalliseen vähittäismyyntiin kasvukunnan tuotteita helpotetuin hygieniavaatimuksin. Paikallisella tarkoitetaan alkutuotannon tuotteen lyhyttä reittiä tuottajalta suoraan kuluttajalle tai yhden vähittäismyyntipaikan kautta, joka toimittaa suoraan kuluttajalle. (Evira 2013.)

Taulukko 1. Pienimuotoisen toiminnan myyntirajat (Evira 2012)

Alkutuotannon tuote	Suoraan kuluttajalle/v	Paikalliseen vähittäismyyntiin/v
Lehtivihannekset	5 000 kg	5 000 kg
Muut kasveista saatavat tuotteet ja sienet	10 000 kg	10 000 kg

Mikäli tuotteen ominaisuus tai luonne muuttuu pitää tehdä elintarvikelain mukaan alkutuotantoilmoitus elintarvikehuoneistosta. Murskaaminen, kuivaus, jäädytys ja keittäminen muuttavat tuotetta ja edesauttavat hyödyntämistä elintarvikeketjussa. (Evira 2013). Keruutoiminta katsotaan kuuluvan arvonlisäverovelvollisuuden piiriin, jos vuoden liikevaihto ylittää 8500 euroa. Rekisteriin voi hakeutua vapaaehtoisesti. On perusteltua hakeutua rekisteriin, jos liiketoimintaan liittyy arvonlisällisiä menoja. (Verohallinto 2011.)

Kotitarveviljelijä voi myydä omia tuotteitaan ilman viranomaisille tehtävää ilmoitusta kotona, torilla tai toimittaa paikalliseen vähittäismyyntiin. Tämä mahdollisuus koskee myös luonnonvaraisia marjoja ja sieniä. Alkutuotannon jatkojalostusta helpotus ei koske. Mikäli tuotteen ominaisuus muuttuu esimerkiksi kuivaamalla, toiminta luokitellaan jatkojalostukseksi. (Evira 2013b.) Luonnontuotteiden viljely on elinkeinoa kuuluen tuloveron piiriin (Tuominen ym. 1999, 21).

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

4.1 Tutkimusmenetelmä

Opinnäytetyössä on käytetty rinnakkain kvalitatiivista ja kvantitatiivista tutkimusmenetelmää. Molempien menetelmien perusteella voidaan tehdä yleistyksiä syvähaastatteluiden tuloksista. Kvalitatiivisia eli laadullisia ovat kyselyn vapaavalinnaiset kysymykset sekä haastattelut. Kvantitatiivisia eli määrällisiä ovat kyselylomakkeen muu aineisto.

Tutkimus toteutettiin syksyllä 2013 kyselytutkimuksella (liite 1.). Kysely osoitettiin luonnontuotteiden viljelystä ja keruusta kiinnostuneille sekä POLUT-hankkeessa mukana olleille henkilöille. Henkilöt valittiin sillä perusteella, että he ovat ilmoittaneet olevansa kiinnostuneita luonnontuotteista ja asuvat Lapissa. Suurin osa oli antanut valmiiksi yhteystietonsa POLUT-hankkeen henkilöstölle. Keräsimme myös kyselyillä halukkuutta osallistua tutkimukseen sekä lehdessä olevan artikkelin myötä saada enemmän vastaajia. Viimeksi mainittu tapa ei tuottanut yhtään tulosta. Kyselyyn osallistumisesta luvattiin palkita osallistuminen 50 euron lahjakortin arvontaan Lapin ammattiopiston puutarhamyymälä Silmuun Rovaniemellä.

Kysely päätettiin tehdä paperisena versiona ja lähettää postitse, jotta mahdollisemman monelta saataisiin vastaus. Etukäteen saadun tiedon ja oletuksen mukaan päätelimme, että sähköiseen versioon vastaaminen olisi haastavampaa useille osallistujille. Lomakkeen mukana lähetettiin tiedote hankkeesta. Mukaan laitettiin myös ohjelma viljelypäivistä muistin virkistykseksi, koska tapahtumasta oli kulunut aikaa 16 kuukautta.

Kyselyn lisäksi päätettiin haastatella vapaamuotoisesti kolmea luonnontuotteiden viljelystä kiinnostunutta henkilöä. Haastateltavien valinnassa ei otettu lainkaan huomioon, että ovatko he jo vastanneet kyselyyn. Haastattelut tehtiin myöhempänä ajankohtana, kun esitulokset oli analysoitu, jotta haastattelussa voitiin syventyä tarkentaviin asioihin. Haastatteluita ei ole litteroitu tähän tutkimukseen, jotta heidän henkilöllisyytensä ei olisi tunnistettavissa. Lapissa luonnontuotteiden viljelijöitä tai viljelystä kiinnostuneita henkilöitä on vähän ja kolmen ihmisen mielipiteet olisivat helposti henkilöitävissä.

Tulokset on analysoitu Microsoft Excel-tilukkolaskentaohjelmalla. Osassa aineistoa olen käyttänyt ristiintaulukointimallia. Mallilla pystyin erittelemään esimerkiksi liiketoiminnan osaajat ja heidän mahdollisuus saada peltoa käyttöönsä.

4.2 Kysymykset

Lomakkeessa oli monivalintakysymyksiä sekä vapaita kysymyksiä, joihin vastaaja sai kirjoittaa itse vastauksen. Lähes jokaisessa monivalintakysymyksessä pystyi valitsemaan oman vaihtoehdon annettujen sijasta. Näillä saatiin ehkäistyä pakkovalinnat. Vapaat kysymykset koskivat lähinnä mielipiteitä ja luonnontuotteiden nimeämistä.

Lomake oli jaettu kahteen osaan. Ensimmäinen osa oli jaettu kuuteen osaluokkaan; yhteystiedot, ikä, koulutus ja ammatti, kiinnostus luonnontuotteiden keruuseen ja viljelyyn, luonnontuotteiden käyttö ja jatkojalostus ja tiedonhankinta. Osa kaksi oli tarkoitettu vain henkilöille, jotka olivat olleet mukana keväällä 2012 järjestetyissä viljelypäivillä. Kakkososan tarkoituksena oli saada mielipiteitä tapahtumasta. Vastauksia tähän osaan saatiin kymmenen. En käsittele niitä lainkaan tässä tutkimuksessa vastausten vajavaisuuden takia. Mielipideosioista on tehty hankkeelle erillinen raportti.

Haastateltavilta kysyin heidän omia kokemuksiaan luonnontuotteiden viljelystä ja keruutoiminnasta. Mitkä asiat ovat tuottaneet ongelmia aloittamisessa tai itse toiminnassa. Ovatko he saaneet ne ratkaistua millä keinoin vai ovatko ongelmat jääneet pysyviksi. Samalla kysyin heidän tiedonhankintakanavia ja tulevaisuuden suunnitelmia sekä tarpeita.

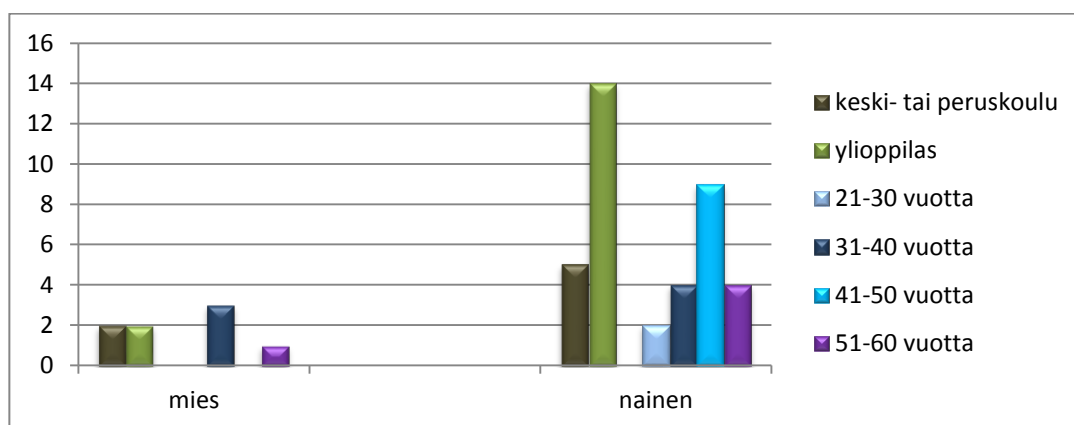
Vastaukset pyydettiin palauttamaan 2.9 mennessä. Vastauksia tuli takaisin määräaikaan mennessä yhteensä 18 kappaletta. Muistutusviestin lähettämisen jälkeen saimme vastauksia vielä seitsemän lisää, eli yhteensä 25 vastausta. Vastausprosentiksi muodostui näin ollen 52. Vastaajista miehiä oli 16 prosenttia ja naisia 76 prosenttia. Loput kahdeksan prosenttia eivät ilmoittaneet sukupuolta.

5 TUTKIMUKSEN AVAUS

5.1 Perustiedot

Tässä osassa käsitellään vastaajien sukupuolta, ikää, koulutustaustaa ja ammattiryhmää. Ikä selvitettiin ikähaitarilla, jonka väli oli kymmenen vuotta. Koulutus ja ammattikysymykset olivat monivalintakysymyksiä. Koulutusky-symyksessä pyydettiin vielä kirjoittamaan koulutusala.

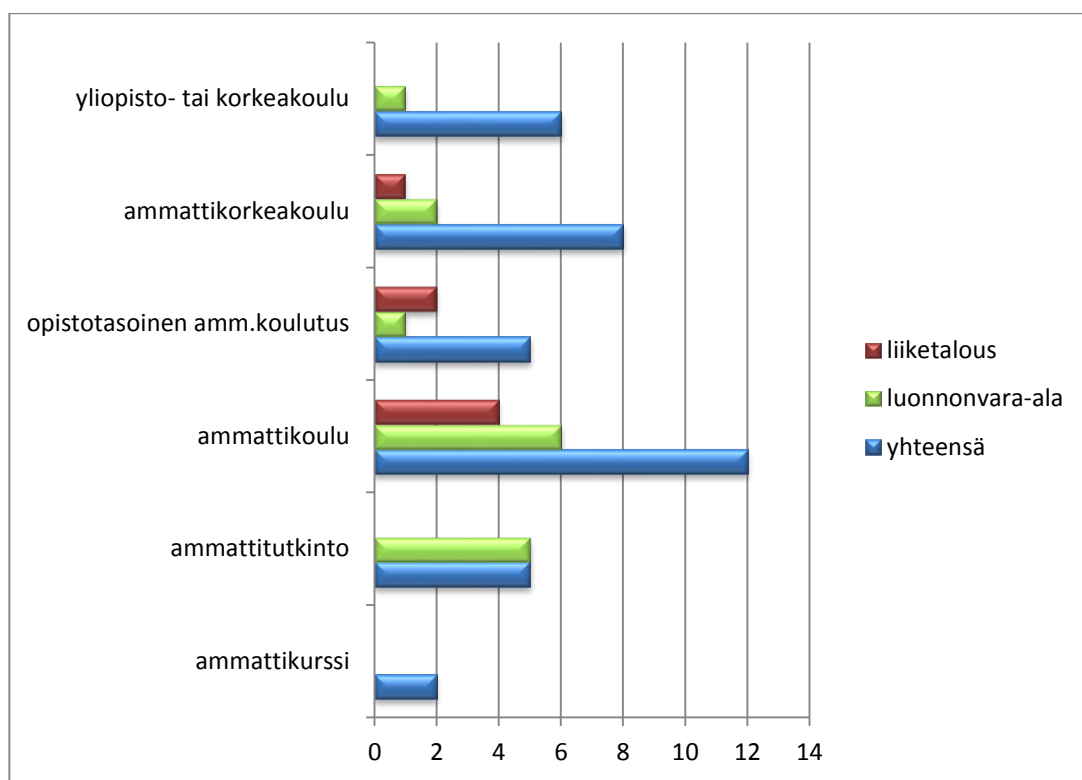
Kaikista vastaajista (Kuvio 3.) 40 prosenttia oli 41 – 50-vuotiaita. Miehiä oli vastaajista vain neljä, joten kovin tarkkaa profiilia miehistä ei näin pienellä otannalla voi tehdä. Kaksi vastaajista jätti sukupuoli kysymyskohdan tyhjäksi.

Kuvio 3. Koulutus ja ikä henkilöittäin

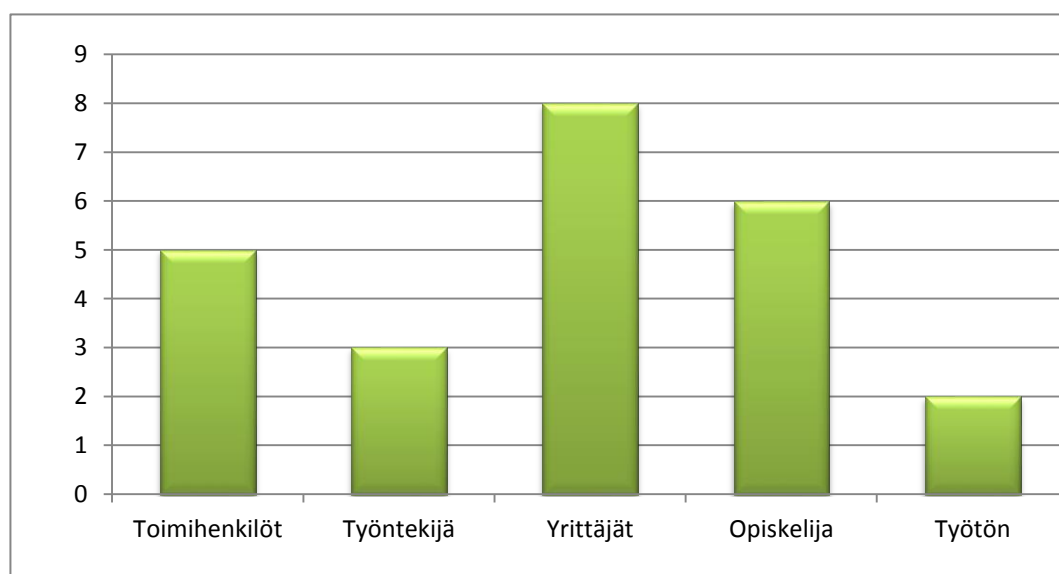
Kuvio 4. mukaan hieman yli 70 prosentilla oli peruskoulutuksena ylioppilas-tutkinto. Keski- tai peruskoulu oli noin 30 prosentilla. Kaikista vastaajista oli moni- tai kaksoistutkintoja yli 40 prosentilla. Lähes 40 prosentilla oli koulutuk-sena ammattikoulu tai kouluasteen ammatillinen tutkinto. Heistä melkein 60 prosentilla oli luonnonvara-alan koulutustausta.

Vastaajista joiden koulutus oli ammattikorkeakoulu, niin heistä kolmasosalla oli luonnonvara-alan koulutusta. Kaikista vastaajista heitä oli neljäsosa. Kai-killä ammattitutkinnon tai erikoisammattitutkinnon ilmoittaneista oli luonnon-vara-alan koulutus takana. Terveystieteiden eritasoisia koulutuksia oli nel-jäsosalla vastaajista ja liiketalouden- tai kaupallisenalan tutkinto oli viides-osalla vastaajista.

Kuvio 4. Koulutuksen jakautuminen aloittain/vastaus

Suurin ryhmä muodostui vastaajista, jotka ilmoittivat ammatikseen yrittäjä, yksityinen ammatinharjoittaja tai maatalousyrittäjä. Heitä oli kolmasosa vastaajista. Muiden ammattiryhmien jakautuminen selviää kuviosta 5. Eläkeläisiä ei ollut lainkaan vastaajissa.

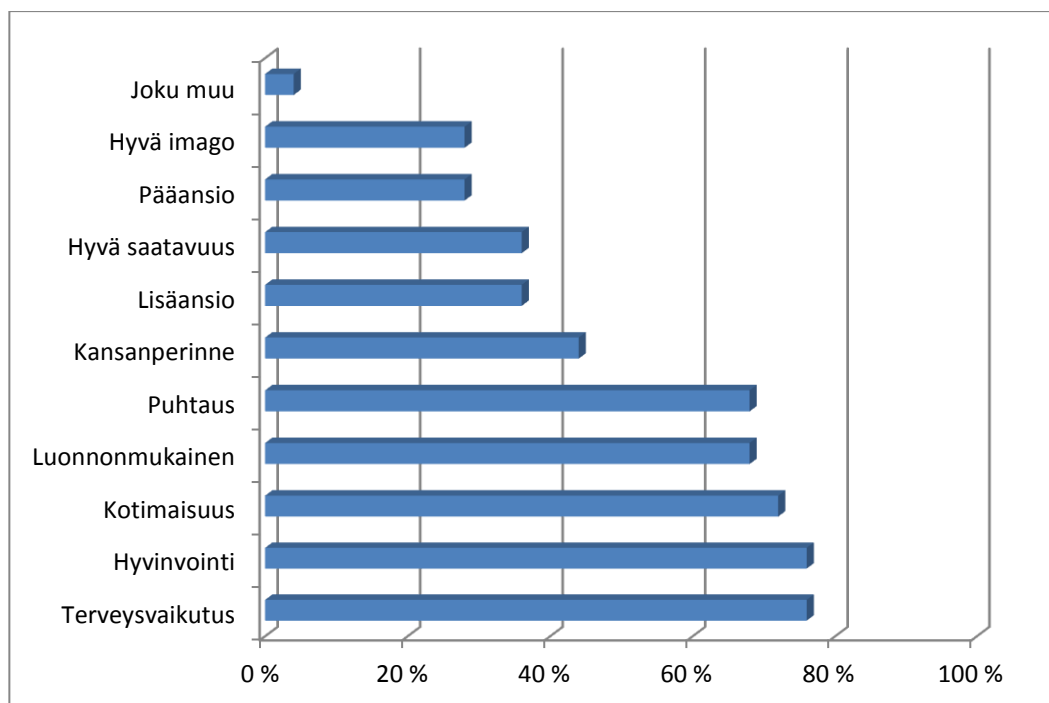
Kuvio 5. Ammattiryhmät vastauksittain

5.2 Kiinnostuksen jakautuminen

5.2.1 Kiinnostuksen syyt

Tässä osassa selvitetään, mitkä tekijät vaikuttavat vastaajien kiinnostukseen luonnontuotteisiin. Mitä tuotetta he keräävät ja mihin käyttöön. Samalla selvitetään myös kiinnostuksen jakautuminen keruuseen ja viljelyyn ja niihin johtaviin syihin. Näiden lisäksi kysyttiin myös kiinnostusta ammattimaiseen toimintaan keruussa, viljelyssä ja jatkojalostuksessa. Heitä pyydettiin myös nimeämään, että mistä raaka-aineesta he ovat mahdollisesti kiinnostuneita. Kiinnostusta kyseltiin monivalintakysymyksillä. Vaihtoehtoista sai valita useita kohteita ilman tärkeysjärjestystä.

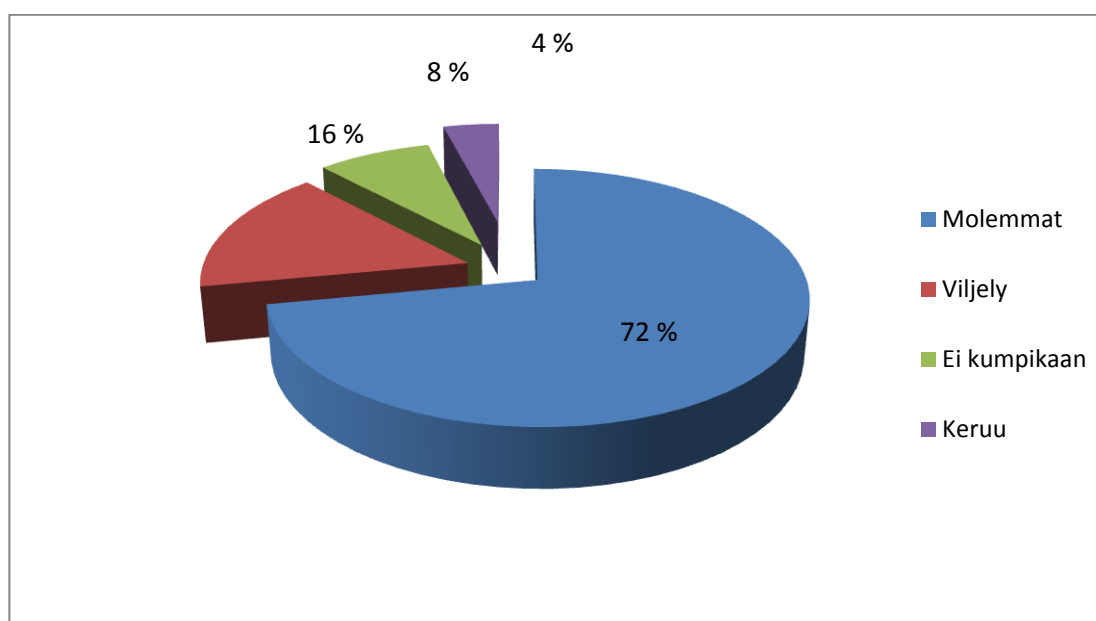
Kiinnostuksen syyt jakautuivat lähes kaikkien vaihtoehtojen välille. (Kuvio 6.) Kaksi suurinta perustelua luonnontuotteiden kiinnostavuudesta olivat terveys- ja hyvinvointivaikutukset. Noin 70 prosenttia vastaajista pitivät tärkeänä luonnonmukaisuutta, puhtautta ja kotimaisuutta. Pääansio mahdollisuutena oli kiinnostava lähes 30 prosentin mielestä. Lisäansio kiinnosti liki 40 prosenttia.

Kuvio 6. Kiinnostuksen syyt luonnontuotteisiin

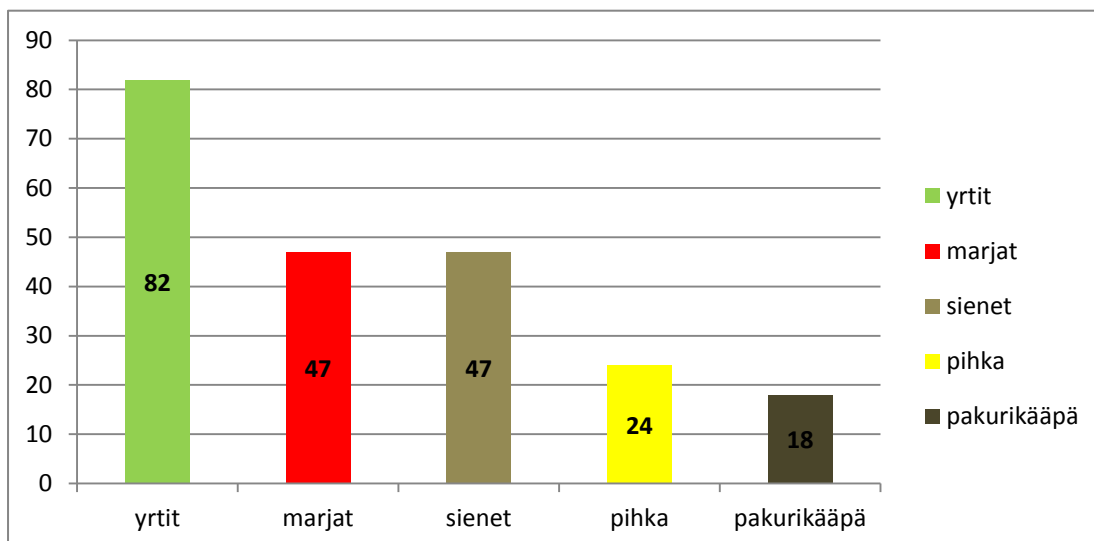
5.2.2 Keruun kiinnostus

Kysymykseen jossa pyydettiin valitsemaan, että onko kiinnostus keskittynyt enemmän keruuseen, viljelyyn, vai molempiin vai ei kumpaankaan vaihtoehtoihin, niin kyselyyn vastasivat kaikki 25 henkilöä. Kyselyyn pyrittiin valitsemaan vain luonnontuotteiden keruusta ja viljelystä kiinnostuneita henkilöitä, niin siitä huolimatta kahdeksan prosenttia (2 hlö) vastasi, että mikään vaihtoehtoista ei kiinnosta. Toinen vastaajista oli kuitenkin kiinnostunut ammattimaisesta jatkojalostuksesta. Kuviossa 7. näkyy vastausten prosentuaalinen jakautuminen.

Kuvio 7. Keruun ja viljelyn jakautuminen

Yrttien keruusta oli kiinnostunut reilu 80 prosenttia vastaajista. Marjojen ja sienien keruusta oltiin kiinnostuneita noin puolissa vastauksista. (Kuvio 8.) Lomakkeessa kysyttiin mikä tuote kiinnostaa keruussa sekä miksi, mutta hyvin harvassa lomakkeessa oli syy kerrottu. Yrttien keruusta kiinnostuneet mainitsivat syiksi terveysvaikutukset, tuoreus ja saatavuus kesällä. Myös uudet maut ruoissa kiinnostivat vastaajia. Mesiangervo oli eriteltynä 20 prosentissa yrttien keruusta kiinnostuneiden vastauksissa. Pihkan kerääminen kiinnosti maksettavan hinnan ja parantavan vaikutuksen takia. Pakurikääpä oli vastaajien mielestä kiinnostava terveysvaikutusten johdosta.

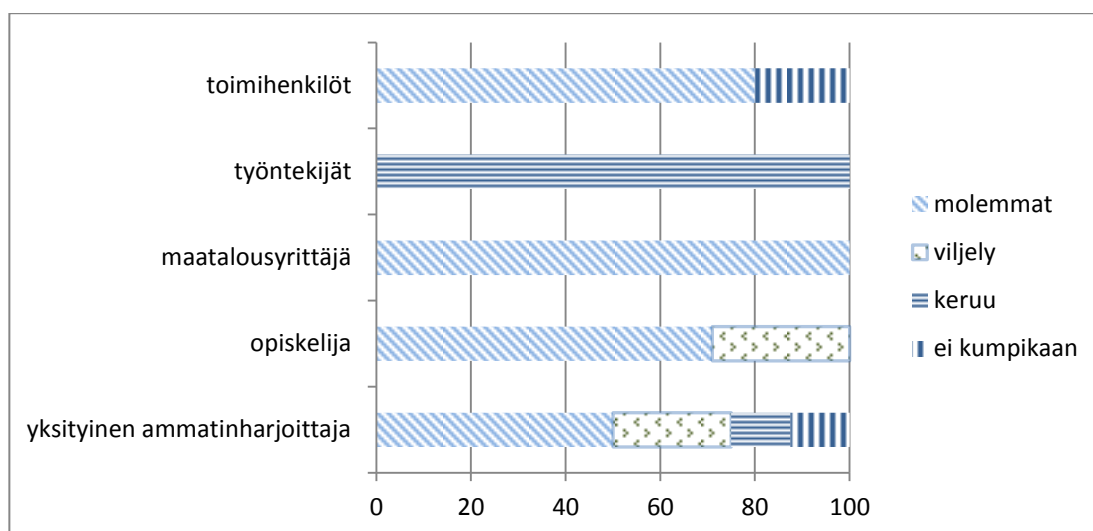
Kuvio 8. Keruun kiinnostuksen jakautuminen tuotteisiin

Keruun mielenkiinnon loppumisen syiksi he ilmoittivat keruun hitauden ja työläyden. Keruusta maksetusta palkkiosta oltiin myös sitä mieltä, että se ei ole tarpeeksi kannattavaa. Osa ajatteli, että niin kauan kun ei ole valmista asiakaskuntaa tiedossa, niin ei kannata alkaa valmistella suuremmassa mittakaavassa keruuta.

5.2.3 Viljelyn kiinnostavuus

Viljelystä kiinnostuneita oli 22 henkilöä. Tässä vaiheessa ei ollut merkityksellistä, että onko kiinnostunut ammattimaisesta viljelystä vai kotikäyttövilljelystä. Lomakkeessa pyydettiin vastaamaan, että minkä tuotteen viljely kiinnostaa ja mistä syystä.

Kaikki maatalousyrittäjät ovat kiinnostuneet sekä viljelystä että keruusta. Toimihenkilöistä oli kiinnostunut 80 prosenttia molemmista vaihtoehdoista. Opiskelijoista lähes 70 prosenttia vastasi olevansa kiinnostunut viljelystä ja keruusta. Suurin jakauma kiinnostuksessa oli ammattiryhmässä, johon vastaaja oli laittanut yrittäjä tai yksityinen ammatinharjoittaja. Puolet näistä vastaajista oli kiinnostunut viljelystä. Toinen puoli oli kiinnostunut molemmista ja yksi vastaajista ei kummastakaan vaihtoehdosta. (Kuvio 9.) Pelkästä keruusta kiinnostunut kuului työntekijöiden ammattiryhmään.

Kuvio 9. Kiinnostavuus ammattiryhmittäin

Kaikissa vastauksissa mainitaan jokin luonnonkasvi nimeltä. Osassa vastauksista oli vain sana yrtti. Perusteluina ilmeni, että jos vain kysyntää olisi, niin viljely kiinnostaisi. Terveysvaikutukset nousivat myös viljelyssä vaikuttaviksi tekijöiksi. Väinönputken viljelyn kiinnostukseen oli mainittu syiksi sekä terveysvaikutukset, että maustekasviominaisuudet. Vastauksista, joissa luonnonkasveja oli nimetty tarkemmin, kiinnostus oli jakautunut useille kasveille. (Taulukko 2.) Miksi juuri ne valikoituivat vastausten joukkoon ei voi määritellä yksittäisten vastausten perusteella. Kaksi satunnaisesti poimittua perusteltua vastausta:

"Niittymaarianheinän jalostusastetta uskotaan pystyvän lisäämään, jos materiaalia enemmän tarjolla."

"Väinönputkea ei Oulun seudulla paljon, koska sekä se, että tuotteen voi ilmoittaa luomuna."

Taulukko 2. Viljelykiinnostus kasvikohtaisesti

Kasvin nimi	Prosentti osuus vastaajista
Niittymaarianheinä	27
Nokkonen	23
Siankärsämö	14
Ruusunjuuri	18
Väinönputki	23

Henkilöitä, jotka vastasivat kiinnostukseen jakautumiseen, että ei kumpikaan, tai vain keruu tai viljely, heitä pyydettiin perustelemaan syynsä. Kaikki seitsemän henkilöä antoivat vastauksensa.

Viljelyn kiinnostavuuden loppuminen johtuu suurimmaksi osaksi ajanpuutteesta. Viljelyn koetaan myös olevan todella kovaa työtä. Myös aikaisemmin kokeiltujen viljelyjen epäonnistuminen ilmoitettiin mielenkiinnon laskemiseen.

5.3 Ammattimainen viljely ja toiminnan edellytykset

Tässä osassa selvitetään onko vastaajilla kiinnostusta ammattimaiseen viljelytoimintaan ja onko heillä ammattimaisen toiminnan edellytyksiä. Kyselyyn pyydettiin vastaamaan vain henkilöitä, jotka eivät olleet vielä aloittaneet ammattimaista viljelyä. Vastauksia tuli 19, mukaan lukien yksi ilman edellytyksiä.

Lomakkeessa oli kaikkiaan 15 monivalintavaihtoehtoa. Viimeisenä oli vapaa- valintainen, johon pystyi kirjoittamaan jonkun muun vaihtoehdon. Muiksi edellytyksiksi vastaajat sanoivat laitekehitysedellytykset ja kansanperinnetietoa saamelaisesta näkökulmasta. Yksi vastaaja ilmoitti, ettei hänellä ole mitään toimintaan tarvittavia edellytyksiä.

Osa vastaajista koki viljelyn olevan työllistävää ja mieltävän sen kannattavuutta. Reilu 40 prosenttia oli joskus harkinnut aloittavansa ammattimaisen viljelytoiminnan. Kolmannes vastaajista ei ole koskaan harkinnut toiminnan aloittamista. Neljäsosa oli aloittanut jo ammattimaisen viljelyn. Yksi näistä vastaajista ilmoitti olevansa mielestään vasta kokeiluasteella viljelyssä.

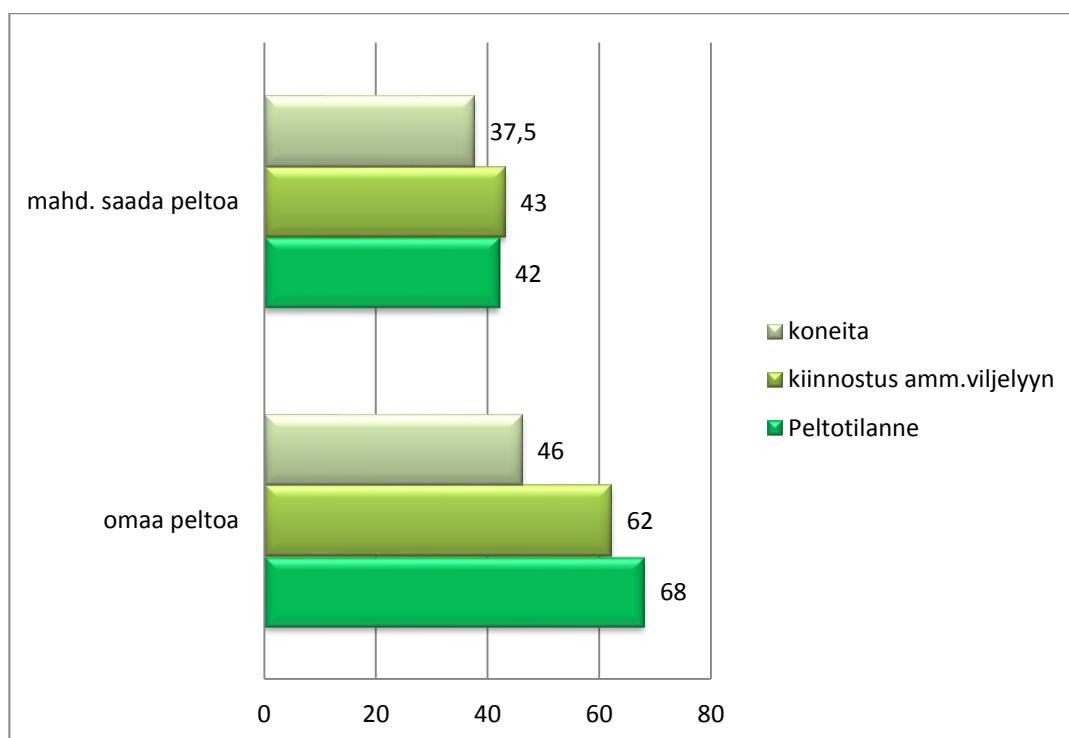
Syitä miksi viljelytoimintaa ei ole aloitettu vaikka mielenkiintoa olisi, mainittiin useita. Kolmasosa mainitsi jossain muodossa rahoituksen olevan ongelmakohtana ja toiminnan aloittamisen korkeat aloituskustannukset. Muitakin liikelouden osa-alueita koettiin hankaloittaviksi tekijöiksi. Vastauksista ilmeni, että kysynnän ja markkinoinnin riittämättömyys tai niihin liittyvän tiedon puute koettiin ongelmaksi. Vastaajat haluaisivat ensin varmistua markkinoiden riittävyydestä. Varsinaiseen yritystoimintaan liittyvän tiedon puuttuminen mietittyä vastaajia. Ajan riittävyys ja uskalluksen puute tulivat esille vastauksista. Halukkuus luopua tämän hetkisestä ansiotyöstä pelottaa vastaajia.

Vastaajista pystyi luokittelemaan seuraavia lukuja:

• luonnontuotealan koulutusta	58 %
• luonnontuotealan tietoutta	32 %
• työtilanne mahdollisuus	37 %
• liiketoiminta osaamista	42 %
• jatkojalostus taitoa	26 %
• tilat tai mahdollisuus tiloihin	42 %
• viljelyosaamista, koulutusta, tietotaitoa viljelystä	73 %
• rahoitusta	5 %.

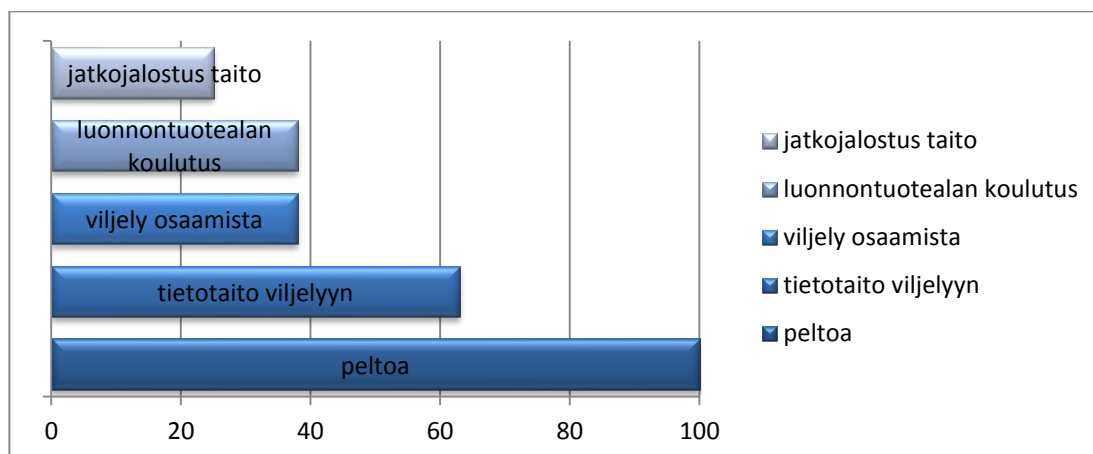
Lähes 70 prosentilla on omaa peltoa, sekä yli 40 prosentilla mahdollisuus vuokrata tai hankkia muutoin peltoa käyttöönsä. Noin 15 prosentilla ei ollut omaa peltoa tai mahdollisuuttakaan saada peltoa käyttöönsä. Heistä kaksi kolmasosaa oli kiinnostunut viljelystä sekä keruusta. Yksi kolmesta vastaajasta oli kiinnostunut vain keruusta.

Vastaajilla joilla on omaa peltoa tai peltomahdollisuus, heistä kolmella neljäs-
tä on koulutusta luonnontuotealalta, viljelyosaamista tai tietoa ja kokemusta luonnontuotealasta. (Kuvio 10.) Lähes puolella oli maatalouskoneita pello-
mahdollisuuden lisäksi. Kaikilla vastaajilla, jotka ovat joskus harkinneet am-
mattimaista viljelyä, on omaa peltoa tai vähintään mahdollisuus hankkia sitä.

Kuvio 10. Toiminnan edellytyksiä peltotilanteeseen verraten

Liiketoiminnan osaajia on perusjoukosta yli 40 prosenttia. Kuviosta 11. selviää mitä muita edellytyksiä toiminnan aloittamiseen heillä on.

Kuvio 11. Muita toiminnan edellytyksiä liiketoimintaan verraten

5.4 Luonnontuotteiden käyttö ja jatkojalostus

5.4.1 Oma käyttö ja säilöntä

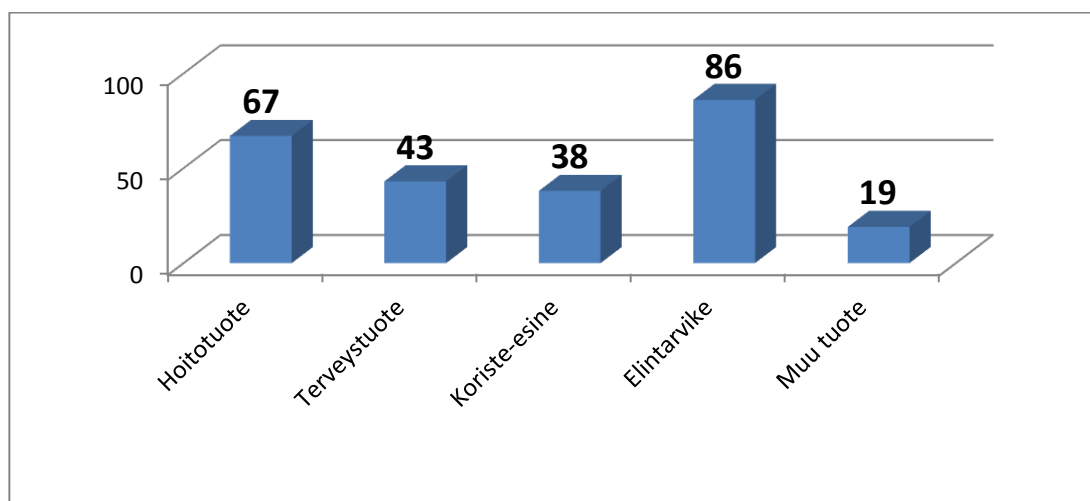
Lomakkeessa oli osio, jossa kyseltiin luonnontuotteiden omaa käyttöä ja niiden jatkojalostamisesta tuotteeksi valmistusmenetelmineen. Samalla kysyttiin kiinnostusta ammattimaiseen toimintaan.

Kaikki vastaajista keräilivät omaan käyttöönsä jotain luonnontuotetta. Lähes 90 prosenttia vastaajista keräilivät marjoja ja yrttejä. Sieniä keräilivät melkein 70 prosenttia vastaajista ja erikoisluonnontuotteita lähes puolet.

Marjoista kerättiin kaikki Lapin metsämarjat ja sienistä kauppasienet. Joissakin tarkennuksissa oli vain, että yleiset syötävät ja hoitavat yrtit. Vastauksista joissa oli nimettynä kerättävät luonnontuotteet tarkemmin, esille tuli seuraavat luonnonyrtit ja erikoisluonnontuotteet. Pakurikääpää keräsi 40 prosenttia, koivunlehtiä, maitohorsmaa ja siankärsämöä kolmasosa. Noin 20 prosenttia keräsi nokkosta, pihkaa, mesiangervoa ja voikukkaa.

Reilu 90 prosenttia käyttivät pakastusta säilytysmenetelmänä. Kuivausta käyttivät hieman yli 80 prosenttia. Molemmat menetelmät olivat useissa tilanteissa käytössä rinnakkain. Muina muotoina ilmoitettiin uuttaminen, fermentointi, suolaus, öljyyn ja etanoliin säilöminen.

Tuotteita jatkojalostivat 80 prosenttia vastaajista. Ei-vastauksen antaneista 40 prosenttia sanoi olevansa vielä kokeiluasteella jalostuksessa. Elintarvikkeeksi menivät lähes 90 prosenttia kerättävistä tuotteista. (Kuvio 12.) Vaihtoehtojen ulkopuolisina muina tuotteina mainittiin käyttöesineet, lankojen värjäys ja kosmetiikka tuotteet. Osa vastaajista oli eritellyt juomat pois elintarvikkeista.

Kuvio 12. Oman käytön kohteet

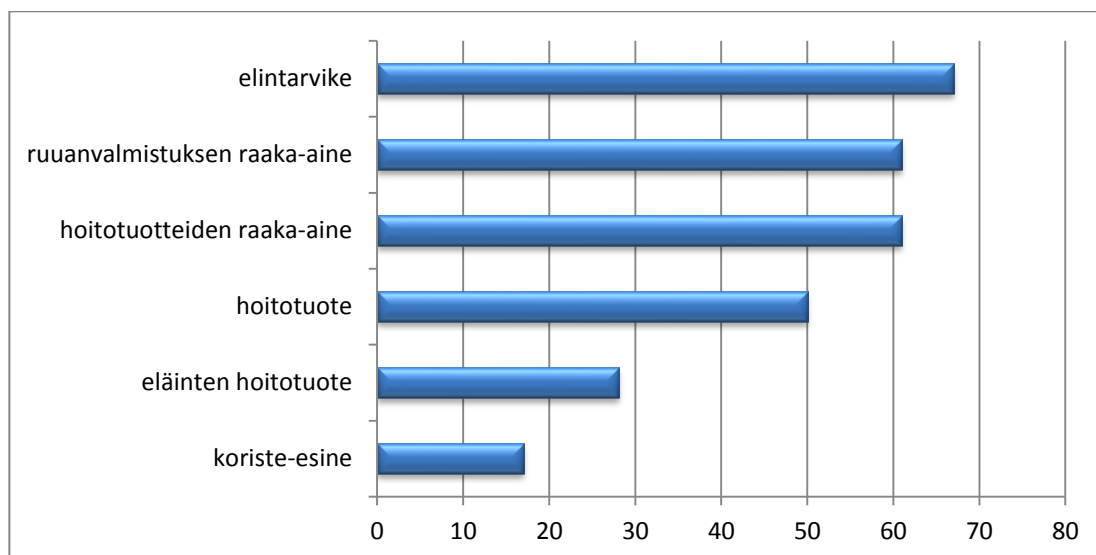
5.4.2 Kiinnostus ammattimaiseen jatkojalostukseen

Vastaajista oli harkinnut hieman yli 40 prosenttia ammattimaista toimintaa jatkojalostuksessa. Reilu 30 prosenttia ei ollut koskaan harkinnut toimintaa. Neljäsosa vastaajista oli aloittanut jatkojalostuksen ammattimaisesti.

Toiminnan aloittamisen suurimmaksi ongelmaksi joka toinen vastaajista koki ajan riittämättömyyden. Heillä oli nykyisellään työpaikka, joka sitoo aikaa niin paljon, että muuhun toimintaan ei uskota olevan aikaa. Jatkojalostuksen ammattimaisesti ei uskota olevan niin kannattavaa, että kannattaisi luopua nykyisestä palkkatyöstä.

Toisena isona ongelmana mainittiin jalostukseen tarvittavien tilojen puute ja niiden kalliiden aloituskustannusten. Yli 40 prosenttia mainitsi tilaongelmat vastauksissaan haasteellisiksi. Uskalluksen, rohkeuden ja rahoituksen koetaan olevan ongelma, sekä tarvittavan tietotaidon puuttumisen. Tietoa tarvittaisiin enemmän laista ja yrittäjyyden lupa-asioista. Rahoitukseen ja tietotaitoon liittyvät ongelmat mietityttivät neljäsosaa.

Henkilöitä pyydettiin vastaamaan kysymykseen, että minkälaisen tuoteryhmien jatkojalostus heitä kiinnostaisi. He saivat valita useista vaihtoehdoista. Lähes 70 prosenttia oli kiinnostunut elintarvikkeiden jalostuksesta. (Kuvio 13.) Ruuanvalmistuksen raaka-aineina mainittiin mausteet. Hoitotuotteissa eniten kiinnostavaa olivat kylpyjen ja voiteiden valmistus.

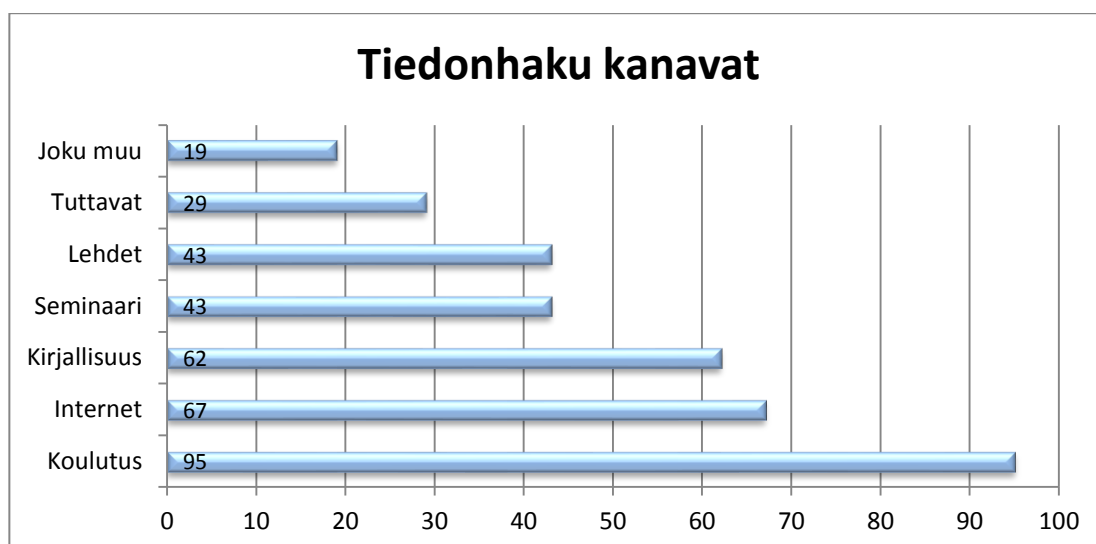

Kuvio 13. Kiinnostus jalostustoimintaan tuotteittain

5.5. Tiedonhankinta

Tässä osiossa käsitellään mistä kanavista vastaajat ovat tietoa hakenneet ja mistä he sitä mieluiten haluaisivat saada. Samalla on tarkasteltu millaisista asioista he tarvitsisivat vielä lisää tukea ja tietoa. Heitä pyydettiin valitsemaan vaihtoehdoista kolme mieluisinta tapaa tai kanavaa.

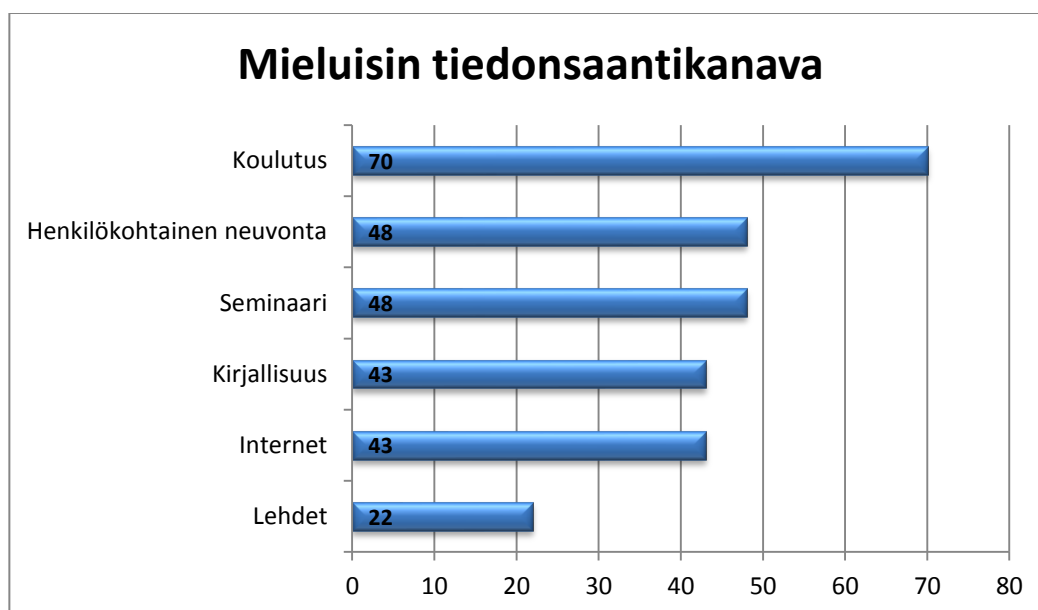
Tietoa oli saatu lähes sata prosenttisesti koulutuksista. (Kuvio 14.) Internetiä oli käyttänyt tiedonhaussa lähes 70 prosenttia. Internetin suosituimmat sivustot olivat Arktiset Aromit ja Luontoyrittäjät. Viidesosa vastaajista sanoi saaneensa tietoa muun muassa hankkeista ja omasta kokemuksen tuomasta käytännöstä.

Kuvio 14. Käytetyt tiedonhakukanavat

Kysyttäessä millaiseksi he kokivat tiedonhaun, niin 60 prosenttia vastasivat tiedonhaun olevan melko helppoa. Neljäsosa oli sitä mieltä, että tiedonhaku on helppoa. Aika hankalaksi tiedon etsimisen kokivat noin 13 prosenttia vastaajista. Kukaan ei vastannut, että todella hankalaa tai ei ole löytänyt tietoa lainkaan.

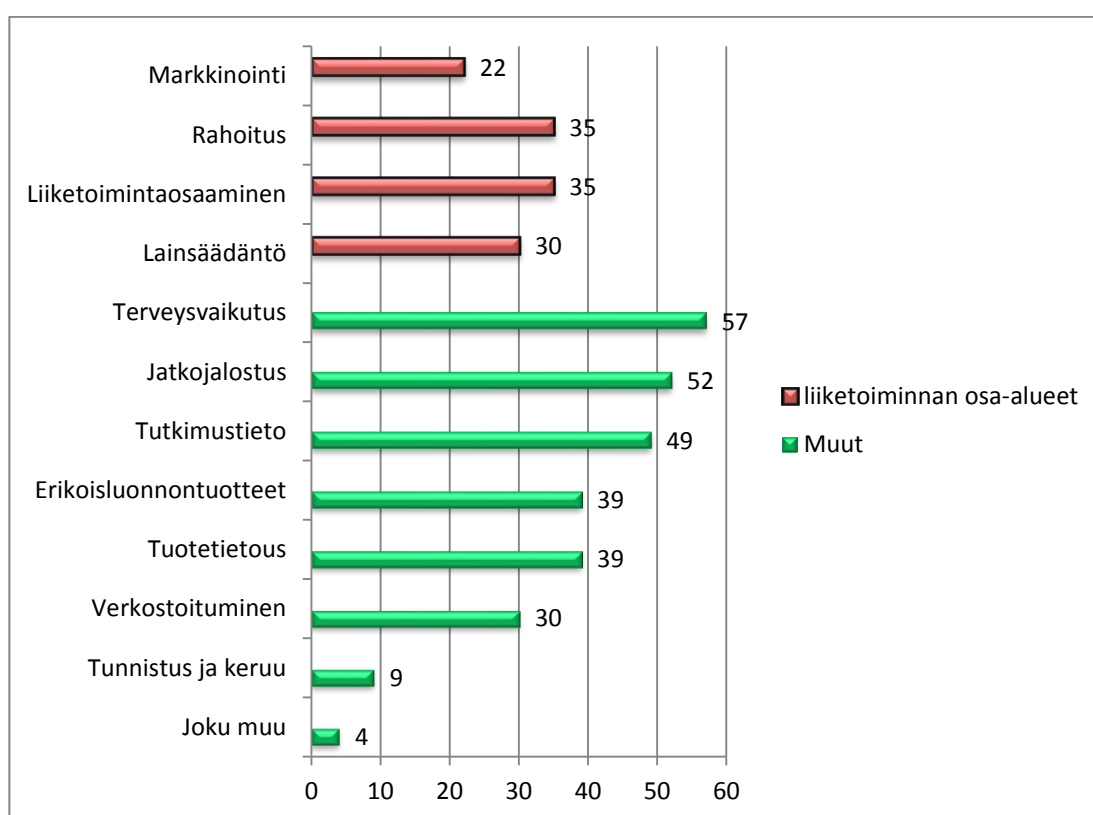
Kolmas kysymys käsitteli, että millainen tiedonsaantitapa olisi mieluisin tapa. Edelleen koulutus oli ensimmäisenä tapana, mutta vain 70 prosentin mielestä. (Kuvio 15.) Internetin osuus tiedonhakukanavana putosi lähelle 40 prosenttia yhdessä kirjallisuuden kanssa.

Kuvio 15. Mieluisin tiedonsaanti kanava

Viimeisenä kysymyksenä tässä osiossa haluttiin tietää, että millaisista asioista he tarvitsisivat vielä lisää tietoa tai tukea. He saivat vastata niin moneen vaihtoehtoon, kuin mitä he näkivät tarpeellisiksi. Yli kolmasosa vastaajista näkivät, että he tarvitsisivat tietoa tai tukea vähintään viideltä eri osa-alueelta. (Kuvio 16.)

Kysymyksessä oli vaihtoehtona valita joku muu tieto tai tuki. Neljä vastaajista valitse tämän kohdan. Muiksi kohdiksi he mainitsivat raaka-aineita ostavat kanavat, kannattavuus, sienten terveysvaikutukset, sienten lääkinnällinen käyttö ja asiakasymmärrys.

Kuvio 16. Lisätiedon tai tuen tarpeet

5.6 Tulosten tarkastelu

Tuloksia voidaan pitää suhteellisen luotettavina vastausprosentin mukaan, joka oli yli 50. Vastauksia saatiin 25 kappaletta ja niiden perusteella haastateltiin sattumanvaraisesti kolmea henkilöä, jotka kaikki tukivat siihen mennessä saatuja vastauksia. Kysely oli suunnattu vain luonnontuotteista kiinnostuneille tarkoitettu, joka tuli ilmi lomakkeessa hyvin selvästi. Ei voida olettaa että mikään tekijä olisi vaikuttanut tutkimustuloksiin, koska tutkimuksessa

luvattiin vaitiolovelvollisuus sekä nimettömyys itse raportissa. Kaksi vastausta saapui myös kokonaan nimettömänä.

Kysely oli tarkoitus lähettää vain Lapissa asuville, mutta joukkoon oli joutunut kolme Oulun läänin alueelta ja yksi Keski-Suomesta. En usko heidän vastauksen muuttaneen tutkimustulosta mitenkään. Koko maassa luonnontuotteiden viljelijöiden tilanne on samanlainen. Loput vastaukset jakautuivat tasaisesti koko Lapin alueelle. Mukana oli kaikkia ammattiryhmiä ja ikäluokkia. Joukossa ei ollut lainkaan yli 60-vuotiaita, jotka olisivat voineet muuttaa ammattimaisen toiminnan kiinnostavuutta.

Vastauksista voi päätellä, että viljelyssä kiinnostavat luonnonkasvit ovat samoja, joita kerätään omaan käyttöön, kuten nokkonen. Toisena osana ovat kasvit, joiden luonnosta kerääminen on hankalaa esimerkiksi paikallisuuden tai vähyyden takia, kuten väinönputki ja ruusunjuuri. Lisäksi tuotteet, joille tiedetään nykyisellään olevan markkinoita kiinnostavat viljellä kuten siankärämö. Tuotteita käytetään enimmäkseen omassa käytössä elintarvikkeina ja hoitotuotteina. Ammattimaisessa jatkojalostuksessa mielenkiinto jakautui samoihin tuoteryhmiin, joista vastaajilla oli positiivisia käyttökokemuksia. Terveys- ja hyvinvointi asiat olivat kiinnostuksen pääsyinä.

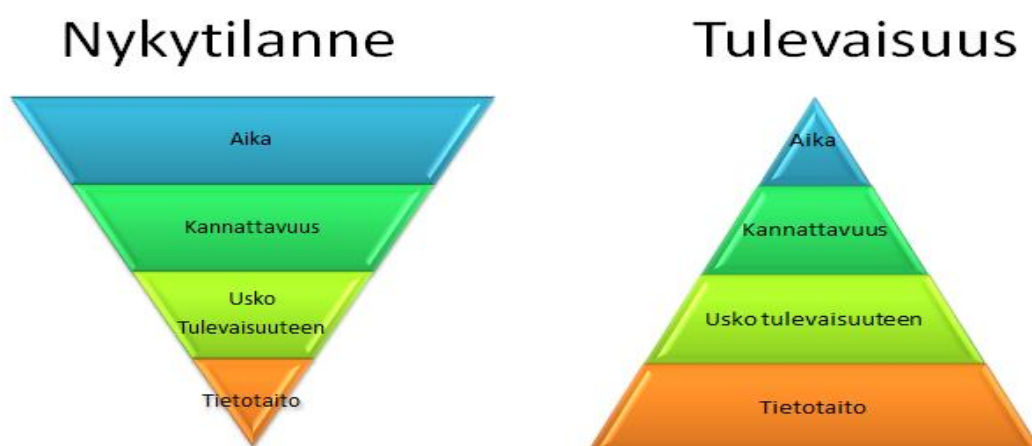
Keruu kiinnostaa suurta osaa vastaajista, mutta lähinnä vain omaan käyttöön. Keruu koetaan miellyttäväksi tavaksi saada uusia makuja ruokaan, myös luonnonmukaisuus ja terveysvaikutukset kiinnostavat. Keruun työläys, maksettava korvaus, sekä korvaustapa eivät innosta keruun laajempaan toimintaan. Keruulaitteita ei välttämättä pidetä kalliina investointeina, mutta jos tuotteelle ei ole ostajaa valmiiksi, niin ei nähdä kannattavaksi aloittaa.

Ammattimaisen toiminnan aloittaminen jatkojalostuksessa sekä viljelyssä kiinnostaa tietyin edellytyksin. Suurimpina ongelmoina olivat ajan riittämättömyys ja uskallus luopua tämänhetkisestä päätoimesta. Aikaa löytyisi, jos olisi varmuus toiminnan kannattavuudesta. Kannattavuus epärointiin liittyy selvästi vastaajien mielestä omien liiketoimintataitojen heikkous sekä riittämätön tietotaito. Näiltä kaikilta osa-alueilta haluttaisiin vielä lisätietoa tai tukea.

Tiedon hakeminen on koettu melko helpoksi, mutta edelleen tarvittaisiin lisää tietoa. Terveysvaikutuksista ja tutkimustuloksista on ollut hankalinta saada omatoimisesti tietoa. Jatkojalostuksen kaikista mahdollisuuksista halutaan saada lisää tietoa ja tukea; valmistuksesta markkinointiin. Vaikka vastaajissa oli paljon liiketoimintaosaamista olevia henkilöitä, niin siitä huolimatta alalta haluttaisiin saada lisää tietoa ja tukea. Haastatteluiden pohjalta kyseessä on enemmän tuen tarvitseminen, kuin tiedon.

Parhaimpana tiedonsaantitapana koetaan koulutukset. Toisena kanavana ovat seminaarit ja henkilökohtainen neuvonta. Koulutusten pituuden toivotaan olevan lyhyehköjä ja sidottuja johonkin teemaan. Haastatteluissa kerättyjen tietojen perusteella markkinointi ja yleinen liiketoimintaosaaminen olisi mieluisinta saada henkilökohtaisena neuvontana. Lisäksi käytännön ongelmiin, kuten viljelyyn, haluttaisiin mieluiten henkilökohtaista neuvontaa. Seminaarien hyvä pituus olisi noin yksi päivä. Niissä voitaisiin käsitellä esimerkiksi tutkimustietoa ja verkostoitumista. Varsinaiseen koulutukseen soveltuvat asiat olisivat jatkojalostus ja terveysvaikutukset.

Kuviossa 17. oleva nykytilanteen pyramidi ei ole vakaalla pohjalla. Vastaajilla olisi aikaa, mutta tietotaitoa vähemmän. Kannattavuuden parantamisella saataisiin tietotaitoa lisääntymään ja uskoa tulevaisuuteen. Näin ollen myös aikaa olisi vähemmän, koska nykyinen aika olisi yritystoiminnan käytössä.

Kuvio 17. Pyramidit nykytilanteesta ja tulevaisuudesta

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimukselle asetetut tavoitteet saavutettiin halutunlaisina. Tutkimuksella haluttiin selvittää, että miksi kiinnostus luonnontuotteiden tuotantoon oli hiipunut. Kiinnostus ei ole hiipunut, mutta tietoa tarvittaisiin lisää. Lisäksi haluttiin saada selville millaista tietoa ja tukea vastaajat haluaisivat. Tutkimuksesta selviää lisätiedon ja koulutuksen tarve sekä millaisia henkilöitä luonnontuotteet kiinnostavat. Tulokset ovat sellaisenaan POLUT-hankkeen käytettävissä toimintatapoja tai uusia koulutuksia suunniteltaessa. Tutkimustulokset ovat myös muiden hankkeiden ja oppilaitosten käytettävissä hankkeita ja opintoja suunniteltaessa. Östermanin ja Koillismaan matkailu- ja luonnontuotealan esiselvityshankkeessa saadut tutkimustulokset tukevat tätä tutkimusta.

Keruutoiminnan saaminen kattavaksi talteenottoverkostoksi on isoin haaste. Tällä hetkellä toiminta on lähinnä yhdistysten varassa. Yksityiset henkilöt eivät näe keruuta kannattavana toimintana. Haastatteluissa tuli ilmi, että keruutuotteiden ostajilla on yleisenä tapana maksaa tuotteista vasta siinä vaiheessa kun ostettu erä on jatkojalostettuna myyty. Tähän saattaa kulua aikaa jopa vuosi, joka on pitkä aika pääoman sijoitukselle.

Keruutoiminnassa tarvitaan laitekehittelyä, jotta toiminnasta voitaisiin saada kannattavampaa. Tarvitaan myös suunnittelua ja laskentaa, että miten raaka-aineiden saaminen luonnosta olisi kustannustehokkainta. Apuna toimenpiteissä voisi olla oppilaitokset, joilla on tekniikan osaamista ja liiketoiminnan taitoja. Logistiikka on tärkeässä asemassa talteenoton suunnittelussa pohjoisessa.

Koulutuksia ja seminaareja tarvitaan edelleen, mutta hieman eri asioista kuin aikaisemmin. Liiketoiminnasta voitaisiin pitää lyhyitä pikakursseja, joista saisi perusteita asiaan. Kurssi voisi olla pilkottu useaan eri aiheeseen, kuten kannattavuus ja markkinointi. Näin olisi mahdollista osallistua vain niihin, joihin kiinnostuneilla olisi tarvetta. Viikon väli olisi hyvä, jotta edellinen ei unohdu ja kokonaisuus olisi helpompi käsittää. Verkostoitumista varten tulisi järjestää seminaareja, joissa tietoja voisi jakaa. Kiinnostusta lisäisi, jos saatavilla olisi jo viljelyn tai jatkojalostuksen aloittanut toimija. Aidot kokemukset kiinnostavat ja ovat uskottavampia kuin teoriassa kerrotut kannattavuuslaskelmat.

Jatkojalostukseen tarvitaan lyhytkursseja. Niiden tulisi olla mieluiten iltaisin ja joinakin viikonloppuina, jotta työssä käyvät pääsisivät niihin paremmin osallistumaan. Kurseja tai koulutuksia tulisi järjestää muuallakin kuin Rovaniemellä, jotta myös juuri ne maaseudulla asuvat profiiliin sopivat henkilöt saisivat mahdollisuuden osallistua.

Henkilökohtaista neuvontaa varten tulisi perustaa puhelin tai muu vastaava yleispätevä luokku, johon kertomalla ongelmansa saisi ratkaisun. Tämän yhden henkilön ei tarvitsisi tietää kaikkea, mutta tietäisi kuka tietää. Hän voisi siten ohjata kysyjän oikealle asiantuntijalle. Tarvittaessa saisi myös enemmän henkilökohtaista neuvontaa ongelmiinsa, vaikka tilakäynnin. Palvelusta oltaisiin haastatteluiden perusteella valmiita maksamaan kohtuudella. Tällainen toiminta voisi olla sidoksissa hankkeeseen, josta hanke saisi itselleen pientä tuloa kattamaan osan menoista.

Haastatteluissa tuli ilmi oman kanavan perustaminen, mutta mielestäni se ei ole kannattavaa. Olemassa olevaa osto- ja myyntikanavaa (luontoyrittajat.fi) tulisi markkinoida tehokkaammin kiinnostuneiden tietoon. Vastaajista yllättävän vähän mainitsi käyttäneensä sivustoa. Haastatteluissa tuli ilmi tiedonpuute kanavan olemassaolosta. Lapin puhtaista ja aromikkaista tuotteista ollaan kiinnostuneita muuallakin kuin Suomessa. Samaa kanavaa voitaisiin käyttää apuna jatkojalostuksen markkinoinnissa. Jokaisella pienelläkin toimijalla pitäisi olla mahdollisuus markkinoida omaa, vaikka yhtäkin tuotettaan. Tuotteet voisi olla vaikka saman tuotemerkin yllä, vaikka valmistajat olisivat eriä.

Jatkojalostukseen tarvittaisiin yhteisiä tiloja. Tiloissa tulisi voida saada harjoitella reseptejä jo ennen kuin aloittaa toiminnan. Tiloja pitäisi olla tarjolla muuallakin kuin Rovaniemellä. Näiden yhteydessä olisi hyvä olla myös mahdollisuus markkinoida tai myydä tuotettaan. Kaiken kaikkiaan kynnys yritystoiminnan aloittamiseen tulisi pienentää mahdollisuudella ”harjoitella” yhteisellä toiminnalla. Osuuskuntamalleja ei nähdä toimivina, jos niissä toimintaa ylläpitää joku osuuskunnan jäsen. Tiloja ja myyntikanavaa tulisi olla ylläpitämässä joku ulkopuolinen taho. Hankkeet nähdään huomattavasti luotettavampana vaihtoehtona toiminnan pyörittämiseen.

Tutkimuksesta voi helposti tehdä johtopäätöksen, että Lapissa on paljon ammattimaisesta viljelystä ja jatkojalostuksesta kiinnostuneita henkilöitä. Heillä on jo olemassa suurelta osin toiminnan aloittamiseen vaadittavat edellytykset. Kun loputkin heidän tarpeensa saadaan tyydytettyä, niin karkeasti laskettuna Lappiin saataisiin vähintään 5 uutta luonnontuotteiden viljelijää. Lisäksi saataisiin myös jatkojalostusta harjoittavia yrittäjiä, jotka toimivat joko päätoimisesti tai lisäansiolla.

Luonnonyrtytien käyttöä Lapissa voisi tutkia laajemmin. Otantaa voisi laajentaa lähettämällä kysely kaikille maataloille ja porotalouden harjoittajille, jotka ovat hakeneet EU-tukia. Lisäksi otantaan voisi ottaa mukaan kaikki ammattikalastajat sekä elintarviketuotteiden jatkojalostajat.

LÄHTEET

- Arktiset Aromit 2013. Arktiset aromit 20 vuotta. Osoitteessa <http://www.arctic-flavours.fi/sitenews/view/-/nid/172/ngid/1/>. 19.6.2013.
- ELO-säätiö 2013. Kuluttajatutkimus villiruoosta: villiruoka innostaa suomalaisia. Osoitteessa <http://www.elo-saatio.fi/uutiset.php?aid=18808>. 18.11.2013.
- Evira 2012. Mikä muuttui elintarvikelaissa ja muutosten vaikutukset kasvikunnan tuotteiden alkutuotannolle. Osoitteessa <http://www.evira.fi/portal/fi/elintarvikkeet/alkutuotanto/kasvikset/elintarvikelain+muutokset+ja+kasvikunnan+tuotteiden+alkutuotanto/>. 7.6.2012.
- Evira 2013a. Luonnonvaraiset keräilytuotteet Alkutuotanto. Osoitteessa <http://www.evira.fi/portal/fi/elintarvikkeet/alkutuotanto/kasvikset/luonnonvaraiset+kerailytuotteet/>. 11.3.2013.
- 2013b. Oman kasvissadon myynti. Osoitteessa <http://www.evira.fi/portal/64759>. 8.7.2013.
- Finlex 2014. Maa- ja metsätalousministeriön asetus elintarvikkeiden alkutuotannon elintarvikehygieniasta. Osoitteessa <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2011/20111368>. 27.2.2014.
- Galambosi, B. 2006. Tuliko yrteistä elinkeino? Suomen yrittäjien kehitys vuosina 1984 – 2004. Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmän julkaisuja 5/2006. Vammalan kirjapaino Oy.
- Lapin ammattiopisto 2014a. Raaka-aineita pohjoisen luonnosta. Osoitteessa <http://www.lao.fi/Suomeksi/Hankkeet/EU-hankkeet/Polut>. 26.2.2014.
- 2014b. Lapin ammattiopisto. Lisäansioita luonnosta. Osoitteessa <http://www.lao.fi/loader.aspx?id=5e9f594c-3b37-497d-a024-fc95e2140788>. 26.2.2014.
- Lapin liitto 2013a. Elinkeinot Lapissa. Osoitteessa <http://www.lappi.fi/lappi/elinkeinot>. 18.11.2013.
- 2013b. Kymmenen virran maa Lapin maaseutuohjelma 2020. Osoitteessa http://lapinkylatoiminta.lappi.fi/c/document_library/get_file?folderId=72290&name=DLFE-20852.pdf. 27.2.2014.
- Luonto- ja ympäristöopetus 2014. Luonto- ja ympäristöalan perustutkinto. Osoitteessa http://www.luontojaymparistoopetus.fi/perustutkinto_1. 3.4.2014.
- MTK 2012. Vihreää kasvua ja menestystä maalle. MTK:n liittokokouksen esitys valtuuskunnalle. Osoitteessa http://www.mtk.fi/mtk/strategiat_ja_ohjelmat/fi_FI/mtkn_strategiat_ja_ohjelmat/_files/90355408563799477/default/MTKn%20liittokokouksen%20esitys%20valtuuskunnalle.pdf. 9.9.2013

- Mäkitalo, I. Lapin ProAgrian luonnontuotetoimialakehittäjän haastattelu. 21.11.2013.
- Määttä, M. 2012. Lähiruoka & Luonnontuotteet. Tuottajien ja jalostajien kyselyn tulokset. Koillismaan matkailu- ja luonnontuotealan esiselvityshanke 2012. Osoitteessa <http://www.naturpolis.fi/dynamic/Tuottajien-ja-jalostajien-raportti.pdf>. 21.10.2013.
- Niemi, S. 2012. Lapin luonnon antimista. Opas luonnonkasvien ja erikoisluonnontuotteiden kestävään talteenottoon. Rovaniemen ammattikorkeakoulun julkaisusarja D nro 5. Rovaniemi: Rovaniemen ammattikorkeakoulu.
- Nissinen, O. – Heinonen, A. 2001. Luonnonkasvien siemensadot Pohjois-Suomessa. MTT:n julkaisuja a-sarja 110. Jyväskylän yliopistopaino. Osoitteessa <http://jukuri.mtt.fi/handle/10024/440280> 18.11.2013.
- Opetushallitus 2013. Näyttötutkinnon perusteet. Luonnontuotealan ammattitutkinto 2013. Määräys 27/011/2013. Osoitteessa http://www.oph.fi/download/152481_luonnontuotealan_ammattitutkinto_27_011_2013.pdf. 3.4.2014.
- Rikkonen, P. 2011. Skenaarioita maatalouden tulevaisuudesta vuoteen 2030. Esitelmä Maatilan menestystekijät nyt ja tulevaisuudessa seminaari 14.1.2011. Osoitteessa <http://www.salo.fi/attachements/2011-01-17T10-48-56136.pdf>. 18.11.2013.
- Suomen Luontoyrittäjyysverkosto 2014. Luonnontuoteala Suomessa. Suomi – metsiä, soita, valoisia öitä. Osoitteessa <http://www.luontoyrittaja.fi/147.html>. 3.4.2014.
- Tuominen, L. – Tuominen, M. – Galambosi, B. 1999. Luonnon yrttien viljelyopas. Suomussalmi: Arktiset aromit ry.
- Verohallinto 2011. Vähäinen liiketoiminta on arvonlisäverotonta. Osoitteessa [http://www.vero.fi/fi-FI/Yritys_ja_yhteisoasiakkaat/Liikkeen_ja_ammattinharjoittaja/Arvonlisaverotus/Vahainen_liiketoiminta_on_arvonlisaverot\(9640\)](http://www.vero.fi/fi-FI/Yritys_ja_yhteisoasiakkaat/Liikkeen_ja_ammattinharjoittaja/Arvonlisaverotus/Vahainen_liiketoiminta_on_arvonlisaverot(9640)). 5.1.2011.
- Österman, S. 2008. Luonnonyrttien ja mausteyrttien käyttö Suomessa 1997. Pro gradu- tutkielma. Kuopion yliopisto: Ravitsemustiede. Osoitteessa <http://www.arctic-flavours.fi/binary/file/-/id/17/fid/342/>. 21.10.2013.

Kyselylomake

Liite 1.

22.8.2013

Hyvä vastaanottaja,

Opiskelen Rovaniemen ammattikorkeakoulussa luonnonvara-alalla agrologiksi. Viimeisenä vuotena opintoihin kuuluu opinnäytetyö. Aiheekseni olen valinnut luonnontuotteiden viljelyn ja keruun. Kartoitan Lapin ammattiopiston POLUT-hankkeen toimeksiannosta kyselytutkimuksella pohjoisten luonnontuotteiden tuotannon kehittämisen tarpeita sekä selvitän tarkemmin, millaisia henkilöitä luonnontuotteiden viljely ja keruu kiinnostavat. Samalla selvitän, mitä tietoa tai tukea vielä tarvitaan, jotta Lapin alueelle saataisiin toimiva luonnontuotteiden viljely- ja talteenottoverkosto. Kysely osoitetaan luonnonyrttien viljelystä ja keruusta kiinnostuneille sekä POLUT-hankkeessa mukana olleille henkilöille.

Kyselyssä on kaksi osaa. Ensimmäinen osa on kaikille kyselyyn osallistujille. Toinen on vain henkilöille, jotka ovat jättäneet yhteystietonsa osallistuessaan 18.-19. huhtikuuta 2012 Luonnonyrttien viljelypäiville Lapin ammattiopiston Metsäruusun toimipisteessä.

Kaikkien vastanneiden mielipiteet ja kokemukset ovat POLUT-hankkeen työntekijöille erittäin tärkeitä ja tarpeellisia, joten toivomme että vastaatte kyselyyn. Antamianne vastauksia käsitellään luottamuksellisesti, eikä niiden pohjalta tehtävässä selvityksessä ja opinnäytetyössä voi tunnistaa erillisten vastaajien antamia vastauksia. Kyselystä kootaan raportti luonnontuotealan kehittäjiä tukevan toiminnan tueksi.

Lapissa on käytetty vuosisatoja luonnontuotteita eri tarkoituksiin. Nyt niiden käyttö on lisääntynyt ja viljelyäkin on jo jossain määrin.

Luonnontuotteisiin kuuluvat metsien marjojen, sienten ja yrttien lisäksi erikoisluonnontuotteet kuten terva, mahla, pihka, pettu, tuohi, havut, oksat, pajut, sammal, kaislat, jäkälät sekä hoito- ja kylpyturve.

Olkaa hyvät ja palauttakaa täytetty kyselylomake oheisessa kirjekuoressa 2.9.2013 mennessä. Palautuskuoren postimaksu on jo maksettu.

Ystävällisin terveisin,

Tanja Kunnari

tanja.kunnari@edu.ramk.fi, p. 040-839 3543

Lisätietoja:

Jonna Kokko, jonna.kokko@lao.fi, p. 040-705 7468, www.lao.fi/polut

KYSELY LUONNONTUOTTEIDEN KERUUSTA JA VIJELYSTÄ KIINNOSTUNEILLE

Kaikkien vastaajien kesken arvotaan **50€:n lahjakortti** Lapin ammattiopiston puutarhamyymälä Silmuun Rovaniemellä. Lahjakortti on voimassa kesäkuuhun 2014 saakka. Voittajalle ilmoitetaan henkilökohtaisesti.

Yhteystiedot kerätään vain suoritettavaa arvontaa varten.

OSA 1

1. YHTEYSTIEDOT

Vastaajan nimi _____

Yrityksen nimi, jos on yritys _____

Osoite _____

Sähköposti _____

Puhelin _____

Huom! Vastatkaa kysymyksiin ympyröimällä vastauksen edessä oleva numero. Esimerkiksi ① Kyllä

2. IKÄ

1 alle 20 v.

2 21 – 30 v.

3 31 – 40 v.

4 41 – 50 v.

5 51 – 60 v.

6 yli 60 v.

3. KOULUTUS JA AMMATTI

3.1 Millainen peruskoulutus Teillä on?

- 1 Kansakoulu
- 2 Keski- tai peruskoulu
- 3 Ylioppilastutkinto

3.2 Millainen ammatillinen koulutus Teillä on?

- 1 Ei ammatillista koulutusta
- 2 Ammattikurssi, muu lyhyt ammattikoulutus, mikä ala? _____
- 3 Ammattitutkinto tai erikoisammattitutkinto, mikä ala? _____
- 4 Ammattikoulu, kouluasteen ammatillinen tutkinto, mikä ala? _____
- 5 Opistotasoinen ammattikoulutus, mikä ala? _____
- 6 Ammattikorkeakoulututkinto, mikä ala? _____
- 7 Yliopisto- tai korkeakoulututkinto, mikä ala? _____
- 8 Muu, mikä ala? _____

3.3 Ammattiryhmä, johon katsotte lähinnä kuuluvanne

- 1 Johtavassa asemassa toisen palveluksessa
- 2 Ylempi toimihenkilö
- 3 Alempi toimihenkilö
- 4 Työntekijä
- 5 Yrittäjä tai yksityinen ammatinharjoittaja
- 6 Maatalousyrittäjä
- 7 Opiskelija
- 8 Eläkeläinen
- 9 Kotiäiti/koti-isä
- 10 Työtön
- 11 Muu

4. KIINNOSTUS LUONNONTUOTTEIDEN KERUUSEEN JA VIJELYYN

4.1 Mikä Teitä kiinnostaa luonnontuotteissa? (voit valita useita)

1 Terveysvaikutus

2 Hyvinvointi

3 Kotimaisuus

4 Luonnonmukaisuus, luomu

5 Kansanperinne

6 Pääansio

7 Lisäänsio

8 Raaka-aineiden hyvä saatavuus Lapissa

9 Tuotteiden hyvä imago

10 Tuotteiden puhtaus

11 joku muu, mikä? _____

4.2 Oletteko kiinnostunut

1 keruusta

2 viljelystä

3 en ole kiinnostunut kummastakaan

4 sekä viljelystä että keruusta

4.2.1 Minkä luonnontuotteen keruu Teitä kiinnostaisi ja miksi? Voitte ilmoittaa useampiakin tuotteita.

4.2.2 Minkä luonnontuotteen viljely Teitä kiinnostaisi ja miksi? Voitte ilmoittaa useampiakin tuotteita.

4.2.3 Miksi ette enää ole kiinnostunut viljelystä tai keruusta?

4.3 Oletteko joskus harkinnut alkavanne viljelemään ammattimaisesti luonnontuotteita?

- 1 Kyllä (vastaa myös kysymykseen 4.5)
- 2 En (vastaa myös kysymyksiin 4.4 ja 4.5)
- 3 Olen aloittanut jo viljelyn (voit siirtyä kysymykseen 5.1)

4.4 Mikä on estänyt Teitä aloittamasta luonnontuotteiden viljelyn?

4.5 Alla on lueteltu joukko luonnontuotteiden viljelyn aloittamista ja viljelyä tukevia tekijöitä. Mitä näistä tekijöistä Teillä on?

- 1 Omaa peltoa
- 2 Vuokrapeltoa
- 3 Mahdollisuus saada peltoa käyttöön
- 4 Maatalouskoneita
- 5 Työllisyystilanne (aikaa)
- 6 Liiketoimintaosaamista
- 7 Luonnontuotteiden käsittelyyn ja jalostamiseen soveltuvia tiloja
- 8 Mahdollisuus saada käyttöön luonnontuotteiden käsittelyyn ja jalostamiseen soveltuvia tiloja
- 9 Viljelyosaamista
- 10 Luonnontuotealan koulutusta
- 11 Luonnontuotealan tietoutta ja kokemusta
- 12 Mahdollisuus/halu hankkia koulutusta
- 13 Jatkojalostustaitoa
- 14 Rahoitusta
- 15 jotain muuta, mitä? _____

5. LUONNONTUOTTEIDEN KÄYTTÖ JA JATKOJALOSTUS

5.1 Keräättekö omaan käyttöön jotain luonnontuotetta?

1 En

2 Kyllä

1 marjoja

2 sieniä

3 yrttejä

4 erikoisluonnontuotteita

5.2 Jos keräätte, niin tarkennattekö mitä luonnontuotteita?

5.3 Mitä säilytysmenetelmää käytätte?

1 pakastus

2 kuivaus

3 joku muu, mikä? _____

5.4 Jatkojalostatteko niitä jotenkin?

1 En

2 Kyllä

5.5 Mitä jatkojalostatte keräämistäsi luonnontuotteista?

1 hoitotuotteita (esim. kylvyt, voiteet, hauteet)

2 terveystuotteita

3 koriste-esineitä

4 elintarvikkeita

5 jotain muuta, mitä? _____

5.6 Oletteko joskus harkinneet ammattimaista jatkojalostustoimintaa?

1 Kyllä

2 En

3 Harjoitan jo ammattimaista jalostusta (siirry kysymykseen 6.1)

5.7 Mikä on estänyt Teitä aloittamasta jatkojalostustoimintaa?

5.8 Minkälaisien tuotteiden jatkojalostaminen Teitä kiinnostaisi? (voit valita useita)

1 hoitotuotteet (esim. kylvyt, voiteet, hauteet)

2 eläinten hoitotuotteet

3 hoitotuotteiden raaka-aineet (esim. uutteen)

4 koriste-esineet

5 elintarvikkeet (esim. syötävät, juotavat)

6 ruuanvalmistuksen raaka-aineet (esim. mausteet)

7 joku muu, mikä? _____

6. TIEDONHANKINTA

6.1 Mistä olette saaneet tietoa luonnontuotteista? (valitse 3 eniten käyttämäsi)

1 internet, mitkä sivustot? _____

2 koulutukset

3 seminaarit

4 lehdet

5 kirjallisuus

6 tuttavat

7 jostain muualta, mistä? _____

6.2 Millaiseksi olette kokeneet tiedon hankinnan?

1 helppoa

2 melko helppoa

3 aika hankalaa

4 todella hankalaa

5 en ole löytänyt tietoa

6.3 Millainen tiedonsaantitapa olisi Teille mieluisin? (valitse enintään 3 tapaa)

1 internet

2 koulutukset

3 seminaarit

4 lehdet

5 kirjallisuus

6 henkilökohtainen neuvonta

7 joku muu, mikä? _____

6.4 Millaisista asioista haluaisitte lisää tietoa tai tukea? (voit valita useita kohteita)

1 tuotetietous

2 terveysvaikutukset

3 tutkimustieto

4 jatkojalostus

5 markkinointi

6 liiketoimintaosaaminen

7 lainsäädäntö

8 rahoitus

9 verkostoituminen

10 luonnontuotteiden tunnistaminen ja keruu

11 erikoisluonnontuotteet (esim. pakuri, turve)

12 joku muu, mikä? _____

Saako yhteystietonne antaa POLUT-hankehenkilöstölle?

1 Ei

2 Kyllä

Huom! Jos osallistuitte viljelypäiville, täytä ystävällisesti myös osa 2, kiitos!

Sana on vapaa! Voit lähettää kehitysehdotuksia luonnontuotealan toimijoille.

Kiitos vastauksistanne, mukavaa syksyn jatkoa!

OSA 2

OSALLISTUMINEN LUONNONYRTTIEN VIJELYPÄIVILLE 18.–19. HUHTIKUUTA 2012

Vastatkaa kysymyksiin vain jos osallistuitte viljelypäiville. Päivien ohjelma on kyselyn liitteenä.

1. Mikä sai Teidät osallistumaan ko. päiville?

1 halu aloittaa viljely

2 kiinnostus viljelyyn

3 osallistuminen osana muuta koulutusta

4 lisätiedon haku (aikaisempi tieto luonnontuotealasta)

5 joku muu, mikä? _____

2. Vastasiko päivien sisältö odottamaasi?

1 Hyvin, miksi? _____

2 Aikahyvin, miksi? _____

3 Ei kovin hyvin, miksi? _____

4 Ei ollenkaan, miksi? _____

3. Koittekko hyötynne tapahtumaan osallistumisesta?

1 Hyvin, miksi? _____

2 Aikahyvin, miksi? _____

3 En kovin hyvin, miksi? _____

4 En ollenkaan, miksi? _____

4. Millä lailla Teihin oltiin yhteydessä tapahtuman jälkeen?

1 sähköpostilla

2 tekstiviestillä

3 puhelinsoitolla

4 kirjeitse

4 ei lainkaan

5. Minkä ajan kuluessa Teihin oltiin yhteydessä?

- 1 alle viikko
- 2 alle kuukausi
- 3 1-3 kuukautta
- 4 3-6 kuukautta
- 5 yli 6 kuukautta
- 6 ei lainkaan

6. Oletteko mahdollisesti aloittanut kaupallisen keruun tai viljelyn? Mitä keräätte tai viljelette?

7. Toimitteko tällä hetkellä mukana POLUT-hankkeessa? Hankkeen esite on liitteenä.

- 1 Kyllä, miksi?

- 2 En, miksi?

8. Haluaisitteko jatkossa toimia hankkeessa mukana?

- 1 En
- 2 Kyllä

9. Oletteko osallistuneet ko. tapahtuman jälkeen muihin luonnontuotealan tapahtumiin?

- 1 Kyllä, mihin?

- 2 En, miksi?

10. Millaista toimintaa tai tapahtumia toivoisitte POLUT-hankkeen järjestävän?

Kiitos myös näistä vastauksistanne, mukavaa syksyn jatkoa!